

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Ústav autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního

MAJETKOVÁ PRÁVA AUTORSKÁ

Knihovna UK PF

PF17766

Diplomant:

Martina Strnadová, 5. ročník

Dr. Kolaříka 3202

76001 Zlín

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Veronika Křesťanová, Dr.

Rok zpracování: 2008

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V práci dne 19. srpna 2008

Martina Strnadová

Martina Strnadová

Děkuji JUDr. Veronice Křesťanové, Dr. za cenné podněty a připomínky a zejména za ochotu a vstřícnost při odborném vedení této diplomové práce.

1.	ÚVOD.....	5
2.	AUTORSKÉ PRÁVO A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ	6
2.1	Pojem autorského práva	6
2.2	Vývoj právní úpravy autorského práva na území České republiky.....	7
3.	VZNIK A OBSAH AUTORSKÉHO PRÁVA.....	9
3.1	Vznik autorskopravní ochrany	9
3.2	Obsah autorského práva	9
3.2.1	Výlučná osobnostní práva	10
3.2.2	Výlučná majetková práva.....	12
4.	JEDNOTLIVÁ MAJETKOVÁ PRÁVA AUTORSKÁ.....	14
4.1	Právo dílo užít a nechat užít	14
4.1.1	Právo na rozmnožování díla	15
4.1.2	Právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla.....	16
4.1.3	Právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla.....	16
4.1.4	Právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla.....	17
4.1.5	Právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla.....	17
4.1.6	Právo na sdělování díla veřejnosti.....	18
4.2	Jiná majetková práva	22
4.2.1	Právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého (§ 24 AZ).....	22
4.2.2	Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu (§ 25 AZ)	22
4.2.3	Právo na přiměřenou odměnu za pronájem (§ 49 odst. 3 AZ)	23
4.2.4	Právo na přístup k dílu (§ 12 odst. 3)	24
4.2.5	Právo na dodatečnou odměnu (§ 49 odst. 6 a § 58 odst. 6 AZ).....	24
5.	VÝKON MAJETKOVÝCH PRÁV AUTORSKÝCH.....	26
5.1	Licenční smlouva.....	26
5.2	Licenční smlouva nakladatelská.....	32
5.3	Podlicenční smlouva.....	33
5.4	Kolektivní správa autorských práv	33
6.	PORUŠOVÁNÍ A OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV	35
6.1	Porušování autorských práv obecně	35
6.2	Hudební nahrávky	36
6.3	Film.....	37
6.4	Porušování práv k počítačovým programům – „softwarové pirátství“	38
6.5	Peer-to-peer sítě.....	41
6.6	Prostředky právní ochrany autorských práv v České republice	42
6.6.1	Soukromoprávní ochrana.....	42
6.6.2	Trestněprávní ochrana	43
6.6.3	Správněprávní ochrana	44
7.	MEZINÁRODNÍ ÚPRAVA AUTORSKÉHO PRÁVA.....	45
7.1	Obecná charakteristika a důvody mezinárodní úpravy.....	45
7.2	Smlouvy WIPO	45
7.3	Dohoda TRIPS.....	47
8.	EVROPSKÁ ÚPRAVA AUTORSKÉHO PRÁVA	48
8.1	Obecná charakteristika evropské úpravy.....	48
8.2	Informační směrnice	50
8.3	Resale směrnice	51
9.	ZÁVĚR.....	53
10.	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	54

1. ÚVOD

Téma „majetková práva autorská“ jsem si pro svou diplomovou práci zvolila zejména z toho důvodu, že se jedná o právní problematiku, která se v důsledku vývoje moderních informačních technologií v posledních několika desetiletích stala velmi aktuální. Po celém světě probíhají diskuse o tom, jak zabránit nebyvalému porušování autorských práv, ke kterému dochází zároveň s technologickým pokrokem, díky kterému dnes může téměř kdokoli jednoduše vyrobit kopii autorského díla, ať už se jedná o dílo hudební, filmové nebo jiné. Mnohdy si takové osoby ani neuvědomují, že svým jednáním porušují zákon, obecně můžeme konstatovat, že znalost autorského práva, nebo alespoň jeho základů, je u laické veřejnosti malá. Jde o obor dle mého názoru velmi složitý, přesto, možná i právě proto, bych se mu v budoucnu ráda věnovala, což byl další důvod k tomu, abych si vybrala pro svou diplomovou práci právě toto téma.

Cílem mé práce je zejména vystihnout současnou úpravu autorských práv v České republice a to v kontextu evropském i mezinárodním a zamyslet se nad jejich budoucím vývojem a také nad způsoby a důvody jejich porušování. Za nezbytné považuji alespoň stručné nastínění vývoje autorského práva na našem území, kterým se zabývám v druhé kapitole. Kapitola třetí se zabývá tím, kdy vzniká autorskoprávní ochrana autorského díla, zmiňuji zde také důsledky nehmotné povahy autorského díla ve vztahu k hmotnému nosiči díla. Také zde vysvětluji, co se rozumí obsahem autorského práva. Ve čtvrté kapitole se už podrobně věnuji tomu, co je předmětem této diplomové práce, tedy jednotlivými majetkovými právy autorskými, v kapitole páté popisuji současnou úpravu licenčních smluv a také se zde krátce zmiňuji o problematice kolektivní správy autorských práv, jejíž úloha stále roste.

Šestá kapitola obsahuje pojednání o problematice porušování autorských práv a jeho současných nejčastějších formách, tedy o porušování práv k hudebním nahrávkám, filmům a také o tzv. softwarovém pirátství. Krátce zde představuji i fenomén peer-to-peer sítí, které jsou dnes velmi široce využívané a představují poměrně závažný problém. Na to navazuje shrnutí možností ochrany autora proti zmíněnému protiprávnímu jednání, a to ochrany soukromoprávní, trestněprávní a také ochrany prostředky správního práva.

Do sedmé a osmé kapitoly jsem zařadila mezinárodní a evropskou úpravu autorského práva a pokusila se alespoň nastínit hlavní důvody, které vedou k nutnosti této nadnárodní úpravy. Jsou zde vyjmenovány a stručně charakterizovány nejvýznamnější dokumenty, které byly na poli mezinárodním a evropském do této doby přijaty.

2. AUTORSKÉ PRÁVO A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ

2.1 Pojem autorského práva

Autorské právo je svou povahou součástí práva duševního vlastnictví. Ochrana práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti je zakotvena v Listině základních práv a svobod, která v čl. 34 odst. 1 stanoví, že práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. Tímto zákonem je pro oblast práva autorského zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon, dále též jen „AZ“), který byl přijat s perspektivou vstupu České republiky do Evropské unie a který již při svém přijetí obsahoval úpravu reflektující evropské komunitární právo. Autorské právo má soukromoprávní povahu, autorský zákon je speciálním zákonem ve vztahu k občanskému zákoníku.

Pojem autorského práva můžeme chápat ve smyslu objektivním a subjektivním. Autorské právo ve smyslu objektivním je souhrnem právních norem soukromoprávní povahy, které upravují vztahy vznikající při vytváření a společenském uplatnění autorských děl. Autorské právo v subjektivním smyslu jsou konkrétní práva, která náleží autorovi k dílu, které svou duševní činností vytvořil.¹ Subjektivní autorská práva rozděluje autorský zákon do tří skupin. První tvoří právo autorské, které je upraveno v hlavě I. autorského zákona. Druhou skupinu tvoří práva související s právem autorským upravené v hlavě II., kam patří práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv a právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu. Třetí skupinu tvoří zvláštní právo pořizovatele databáze k jím pořízené databázi, upravené v hlavě III. Autorský zákon obsahuje i komplexní úpravu kolektivní správy práv autorských a práv souvisejících s právem autorským, která má na rozdíl od ostatních částí úpravy veřejnoprávní povahu.

Autorské právo je výlučným právem absolutní povahy. Přísluší pouze individuálně určené osobě, jíž je původně pouze tvůrce (autor) díla jako fyzická osoba, čemuž na druhé straně odpovídá povinnost individuálně neurčených osob zdržet se jakýchkoli neoprávněných zásahů do

¹ Knappová, M., Švestka, J. a kolektiv: Občanské právo hmotné 3. Praha, ASPI, 2002, s. 180

oprávnění nositele autorského práva.² Působí tedy erga omnes. Je právem nepromlčitelným, nepromlčují se ani osobnostní autorská práva ani práva majetková (tímto dělením se podrobně zabývám níže v kapitole „obsah autorského práva“).

Předmětem práva autorského je autorské dílo. Ustanovení § 2 odst. 1 AZ stanoví, jaké pojmové znaky musí autorské dílo mít, aby mohlo být předmětem autorského práva (tzv. generální klauzule). Musí jít o dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické. Nezáleží přitom na rozsahu, účelu či významu díla. Toto ustanovení obsahuje také výčet druhů děl, která ovšem dále zpravidla nevymezuje, pouze pokud pro určitý druh díla stanoví zvláštní právní režim (např. dílo audiovizuální nebo databáze). Autorskými díly jsou tedy např. díla slovesná, hudební, dramatická, choreografická, audiovizuální, výtvarná, architektonická, díla užitého umění, díla kartografická. Výčet je pouze demonstrativní, dá se totiž očekávat, že technologický rozvoj dá v budoucnu vzniknout novým druhům autorských děl a jejich vyjádřením. V § 2 odst. 2 AZ stanoví fikci, že počítačový program, databáze a fotografie, jsou-li původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvozem, jsou autorským dílem, přestože nesplňují požadavek jedinečnosti, zde tedy postačuje ke vzniku autorskoprávní ochrany původnost (originalita) díla.

Autorský zákon podle § 2 odst. 3 chrání dílo dokončené i jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav, tyto části ovšem musejí samy splňovat pojmové znaky díla podle generální klauzule. Chráněna je také tzv. odvozená tvorba, díla vzniklá tvůrčím zpracováním děl jiných včetně překladu díla do jiného jazyka. Je ovšem nutné, aby byly kumulativně splněny dvě podmínky: aby zpracování bylo nové a jedinečné (neplatí pro počítačový program, databáze či fotografie, zde stačí pouze původnost odvozené tvorby) a aby bylo výsledkem osobité tvůrčí zpracovatelské nebo překladatelské činnosti.³ V praxi se jedná například o zpracování hudebních děl ve formě tzv. remixů, filmové zpracování literárních děl apod.

2.2 Vývoj právní úpravy autorského práva na území České republiky

Autorské právo má na území České republiky dlouhou a bohatou tradici. Prvním předpisem, který obsahoval autorskoprávní úpravu, byl již Císařský patent z 19. října 1846, který jako první

² Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 5

³ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 50

formuloval zásady pro ochranu děl literárních, hudebních a výtvarných proti mechanickému rozmnožování a u děl dramatických i proti neoprávněnému veřejnému provozování a který významně chránil autory takových děl. V roce 1895 byl tento předpis nahrazen zákonem č. 197/1895 ř. z., o právu původcovském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým, který byl v roce 1907 novelizován. Tento zákon platil pouze pro historické země, na území Slovenska platily předpisy uherské. Obě úpravy, rakouská i uherská, se v roce 1918 staly přijetím tzv. recepční normy součástí platného právního řádu Československé republiky. Ke sjednocení právní úpravy autorského práva došlo roku 1926 zákonem o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým, který byl novelizován v roce 1936. Nový zákon byl potom přijat až v roce 1953, jako reakce na novou politicko-ekonomickou situaci v Československu a také na přijetí občanského zákoníku z roku 1950.

V roce 1964 byl přijat nový občanský zákoník a v návaznosti došlo i k přijetí nového autorského zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, který v nezměněné podobě platil až do roku 1990. Rozhlas, televize, filmová studia i vydavatelství a nakladatelství byla ve vlastnictví státu, který tedy měl monopol na šíření autorských děl a kontroloval i činnost organizací zastupujících autory ve výkonu jejich práv v tuzemsku i v zahraničí.⁴ V důsledku toho byl zákon relativně stabilní a k zásadním změnám došlo až po roce 1989, kdy byl zákon šestkrát novelizován. Díky těmto novelám se ochrana autorského práva v České republice dostala na úroveň ochrany srovnatelnou se zeměmi Evropské unie, nicméně nutnost souladu s legislativou Evropských společenství a závazky z mezinárodních úmluv a smluv si vyžádaly přijetí nového právního předpisu. Proto byl přijat zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů. Jedná se o moderní zákon, který komplexně upravuje právo autorské a práva s autorským právem související, včetně zvláštního práva pořizovatele databáze, které je upraveno směrnicí o právní ochraně databází. Zákon prošel několika novelizacemi, zejména z důvodu úplné harmonizace se směrnicemi Evropských společenství. Jedná se zvláště o směrnici 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice), směrnice 2001/84/ES o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla (tzv. Resale směrnice) a směrnice 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví.

⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 121/2000 Sb., autorský zákon

3. VZNIK A OBSAH AUTORSKÉHO PRÁVA

3.1 Vznik autorskoprávní ochrany

Právo autora k jeho autorskému dílu vzniká okamžikem vyjádření díla v jakékoli objektivně smyslově vnímatelné podobě (§ 9 odst. 1 AZ). Musí tedy být alespoň potencionálně vnímatelné cizí osobou, bez ohledu na to, jestli jí bude zpřístupněno. Není přitom nutné, aby dílo mohl vnímat každý, stačí, pokud může být vnímáno okruhem osob zvláště odborně způsobilým (např. vnímatelná podoba Braillova slepeckého písma vyjadřujícího literární dílo, vyjádření literárního díla Morseovou abecedou apod.).⁵ Zároveň tímto okamžikem vzniká autorovi autorskoprávní ochrana, pro kterou autorský zákon nevyžaduje splnění jakýchkoli formálních podmínek, nezáleží tedy na tom, zda bylo dílo zveřejněno, zda bylo vyjádřeno v hmotné podobě nebo zda byly splněny jakékoliv další formální náležitosti (nevyžaduje se uvedení tzv. copyrightové výhrady, registrace, zaplacení poplatků apod.). Zakotvením této neformální ochrany autorského díla se náš právní řád liší od angloamerického pojetí copyrightového práva, které zpravidla váže právní ochranu autorského díla na jeho registraci v příslušném rejstříku.

Povaha autorského díla jako nehmotného statku určuje také jeho nezávislost na věci, jejímž prostřednictvím je autorské dílo vyjádřeno, na hmotném substrátu. Zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká autorské právo k dílu, nezaniká ani dílo jako takové, neboť je možné jej obnovit v novém hmotném substrátu. Nabytím vlastnického práva nebo jiného věcného práva k věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno (například CD, DVD, kniha), tedy nedochází k nabytí oprávnění výkonu práva dílo užit, není-li dohodnuto nebo nevyplývá-li ze zákona jinak (§ 9 odst. 3). Nabyvatel by musel k tomu, aby získal oprávnění k výkonu autorského práva k dílu, uzavřít dohodu – licenční smlouvu, kterou se budu zabývat níže. Zákon pro tuto nevyžaduje písemnou formu, pokud se nejedná o licenci výhradní.

3.2 Obsah autorského práva

Autorský zákon z roku 1965 byl založen na monistické koncepci, podle které osobnostní a majetková práva autora tvořila jeden nedílný celek. Platný autorský zákon naproti tomu vychází z koncepce dualistické, resp. quasidualistické, neboť majetková práva obsahují

⁵ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 127

i osobnostní prvky. Toto pojetí tedy rozlišuje výlučná práva osobnostní, která jsou spojena pouze s osobou autora a jeho smrtí zanikají a výlučná práva majetková, která mohou být předmětem dědictví.

3.2.1 Výlučná osobnostní práva

Jedná se o osobnostní práva, kterých se autor nemůže vzdát, jsou nepřevoditelná a smrtí autora zanikají. Jsou tedy pojmově spojena s osobou autora. Autorský zákon mezi ně v § 11 řadí právo rozhodnout o zveřejnění díla, právo osobovat si autorství, včetně práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho díla, právo na nedotknutelnost díla, včetně práva na autorský dohled a práva na to, aby při užívání díla jinou osobou nebylo toto dílo užíváno způsobem snižujícím jeho hodnotu.

Právo autora rozhodnout o zveřejnění díla

Autor může svobodně rozhodnout o zveřejnění díla, tedy o prvním oprávněném zpřístupnění díla veřejnosti, kterou je myšlen individuálně neurčený okruh osob. Znak veřejnosti není zásadně dán, pokud individualita okruhu osob, kterým bylo dílo zpřístupněno, je určitým způsobem vymezena, např. prostřednictvím členství v určité organizaci, zpřístupnění díla pouze členům určité organizace může být považováno za zveřejnění pouze tehdy, pokud vznik členství v této organizaci je podmíněn pouze vlastním rozhodnutím vstupujících osob bez jejich další individualizace nebo selekce nebo v případě mimořádně velkých organizací, kdy počet jejich členů splývá s pojmem veřejnost.⁶ Autorský zákon demonstrativně stanoví způsoby prvního zveřejnění díla v § 4 odst. 1 a to veřejné přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiné zpřístupnění (kterým může být sdělení díla veřejnosti na vyžádání konkrétní osoby prostřednictvím počítačové nebo obdobné sítě – on demand, vysílání, pronajímání nebo půjčování). Dílo může být takto zveřejněno pouze jednou a tímto prvním oprávněným zveřejněním je autorovo právo konzumováno.

Právo autora osobovat si autorství

Toto právo náleží pouze a výlučně osobě, která dílo vytvořila – autorovi. Pokud by si autorství k dílu osobovala jiná osoba, má autor právo se tomuto jednání bránit. Jiným osobám toto právo

⁶ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 85

autorský zákon nepřiznává, včetně nabyvatelů výhradní licence, zaměstnavatelů a osob, pod jejímž jménem je dílo uváděno na veřejnost (pokud se jedná o kolektivní dílo). Ve prospěch těchto osob zákon pouze stanoví výjimky z rozsahu osobnostního autorského práva osobovat si autorství a to zejména co do způsobu označení díla (platí fikce, že zaměstnavatel vykonávající majetková práva k zaměstnaneckému dílu má svolení autora k tomu, aby uváděl zaměstnanecké dílo na veřejnost pod svým jménem, ledaže je sjednáno jinak - § 58 odst. 4 AZ).⁷ Právo osobovat si autorství zahrnuje právo autora rozhodnout, zda a jakým způsobem bude jeho autorství uvedeno při zveřejnění a také při dalším užití jeho díla, je-li uvedení autorství při takovém užití obvyklé (tak tomu není např. pokud je autorské dílo součástí ochranné známky). Toto právo se tradičně nazývá právem na autorské označení, autor se může rozhodnout, zda jeho dílo bude zveřejněno pod jeho pravým jménem, anonymně nebo pod pseudonymem. Právo na autorské označení ovšem nezahrnuje právo autora rozhodnout o konkrétním způsobu uvedení jeho jména včetně přesného místa a písma.⁸

Právo autora na nedotknutelnost jeho díla

Obsahem tohoto práva je podle § 11 odst. 3 AZ právo autora udělit svolení k jakékoliv změně nebo jinému zásahu do jeho díla, právo na užívání jeho díla způsobem nesnižujícím hodnotu díla a také právo autora na dohled nad plněním této povinnosti jinou osobou, tzv. autorský dohled. Jedná se o výčet demonstrativní, můžeme sem zařadit i právo na autorskou korekturu, které je zakotveno v § 56 odst. 3. Změnou nebo zásahem do díla se rozumí například změna obsahu díla nebo jeho části nebo zařazení díla do souboru s jiným dílem, může jít o změnu tvůrčí povahy, kterou může být zpracování či překlad díla podle § 2 odst. 4 AZ, kdy vzniká zpracovateli nebo překladateli nové autorské právo, které stojí vedle autorského práva k původnímu dílu, nebo o změnu netvůrčí povahy, kdy nové, odvozené autorské právo nevzniká. Musí se ovšem jednat o změnu díla ve formě zásahu do jeho obsahu nebo formy, nepodstatné, nepatrné změny nezasahují do práva na integritu díla. Zákon připouští z tohoto práva výjimky, například povoluje změnu stavby, která je architektonickým dílem, pokud to je nezbytné zejména s důvodu nutnosti opravy stavby, musí ovšem být šetřena hodnota architektonického díla (§ 38d AZ).

Zákon omezuje dispozice s osobnostními právy autorskými tak, že zakazuje vzdání se těchto práv, tato práva proto nemůžou z vůle autora zaniknout. Jde o práva nepřevoditelná, což vyplývá z jejich povahy osobnostních práv, jsou nerozlučně spjata s osobou autora a nemůžou být

⁷ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 149

⁸ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon, komentář. Praha, Linde Praha, 2005, s. 82

předmětem právní dispozice. Tím ovšem není omezeno právo autora udělit souhlas se zásahem do svých osobnostních autorských práv na základě smlouvy, převodem není ani výkon autorských majetkových práv na základě zákona (§ 58 AZ, který upravuje zaměstnanecké dílo). Osobnostní práva zanikají smrtí autora, na rozdíl od práv majetkových nejsou předmětem dědictví. Ovšem i po smrti autora je jeho dílo chráněno, dle § 11 odst. 5 AZ si nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo může být užito pouze způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a, je-li to obvyklé, musí být autor při užití díla uveden, nejde-li o dílo anonymní. Této ochrany se mohou domáhat osoby autorovi blízké, kterými jsou podle § 116 občanského zákoníku příbuzní v řadě přímé, sourozenci, manžel nebo partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní, toto oprávnění zůstává zachováno i po uplynutí majetkových práv autorských. Kromě těchto osob se ochrany může domáhat právnická osoba sdružující autory a kolektivní správce podle autorského zákona.

3.2.2 Výlučná majetková práva

Majetková práva autorská zahrnují právo dílo užít a nechat užít (neboli udělit jinému licenci k výkonu tohoto práva) a jiná majetková práva, mezi které patří právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého, právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu a také právo na přiměřenou odměnu za pronájem díla podle § 49 odst. 3 AZ, právo na přístup k dílu dle § 12 odst. 3 AZ a právo na dodatečnou přiměřenou odměnu podle § 49 odst. 6, jehož povaha je ovšem sporná. Jednotlivými majetkovými právy autorskými se podrobně zabývám v kapitole čtvrté.

Naše právní úprava neumožňuje převod autorských práv formou jeho zcizení (prodeje), takový úkon by byl v rozporu se zákonem a tudíž neplatný. Je možný pouze tzv. konstitutivní převod práva dílo užít neboli poskytnutí licence. Osobnostní stránka autorských práv se projevuje také tak, že se jich nemůže autor platně vzdát, nepromlčují se, není možno autorským právem zajistit pohledávku. Je rovněž zakázáno postihnout majetková práva autorská výkonem rozhodnutí, ovšem toto neplatí pro pohledávky vzniklé z takových majetkových práv.

Majetková práva jsou předmětem dědictví. Okruh dědiců majetkových práv autorských je shodný s obecným okruhem dědiců, dědicem tedy může být na základě závěti i stát, ten případně nabude dědictví jako odúmrtí, pokud dědictví nenabude žádný dědic. V tom případě práva

vykonává Státní fond kultury České republiky, a pokud se jedná o dílo audiovizuální, Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie (§ 26 odst. 2 AZ). Pro právní nástupce platí ustanovení autorského zákona o autorovi, pokud nevyplývá z jejich povahy jinak, zejména pokud tak zákon výslovně stanoví nebo pokud má určitá norma osobní povahu, tedy je vázána výlučně na osobu autora (osobnostní práva autorská). Majetková práva autorská dle § 27 odst. 1 AZ trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. U děl anonymních a pseudonymních je rozhodným okamžikem, od kterého se počítá tato lhůta, oprávněné zveřejnění díla, stejně tak pro dílo kolektivní, s výjimkou stanovenou v odst. 2. Dále je odchylná úprava počítání trvání majetkových práv u díla spoluautorů, u díla audiovizuálního a u děl zveřejňovaných po určitou dobu ve svazcích, dílech, na pokračování nebo v řadách. U díla, u kterého není pro počítání doby trvání majetkových práv rozhodná smrt autora a které nebylo zveřejněno během 70 let od jeho vytvoření, majetková práva uplynutím této doby zanikají (§ 27 odst. 4 AZ).

4. JEDNOTLIVÁ MAJETKOVÁ PRÁVA AUTORSKÁ

4.1 Právo dílo užít a nechat užít

Ustanovení § 12 odst. 1 AZ stanoví, že autor má právo své dílo užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva, odstavec 4 obsahuje výčet způsobů užití díla. Jedná se o výčet demonstrativní, jak bylo výslovně stanoveno novelou autorského zákona č. 216/2006 Sb., před kterou bylo toto ustanovení vykládáno nejednotně. Udělení oprávnění jiné osobě licenční smlouvou neznamena zánik autorova práva, licence má konstitutivní povahu (translativní převod není možný). Autorovi pouze vzniká povinnost strpět zásah do jeho práva dílo užít jinou osobou a to v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy (§ 12 odst. 2 AZ). Licenční smlouvou se zabývám níže v páté kapitole.

Autorský zákon stanoví výjimky a omezení, kdy nedochází k zásahu do autorových práv a kdy lze s dílem nakládat i bez licenční smlouvy, takové užití díla ovšem nesmí být v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nesmí být nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora. Takto se za užití díla podle autorského zákona nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, pokud si tedy fyzická osoba zhotoví záznam nebo rozmnoženinu nebo napodobeninu díla pro svou osobní potřebu, nezasahuje do autorského práva (jde o tzv. volné užití díla podle § 30 AZ). Stejně tak do autorského práva nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem (§ 30a odst. 1 AZ). Z volného užití jsou ovšem vyloučeny počítačové programy, elektronické databáze, architektonická díla, díla hudební a díla hudebně dramatická, pokud jde o rozmnožování jejich notových záznamů, a také díla audiovizuální, pokud jsou jejich rozmnoženiny pořizovány i pro osobní potřebu fyzické osoby při jejich provozování ze záznamu nebo jeho přenosu (výkladem lze dovodit, že toto platí i pro díla audiovizuálně užitá). Typickým příkladem takového pořizování rozmnoženin je v posledních letech poměrně rozšířené neoprávněné natáčení promítaných filmů přímo v kině, připomeňme známý případ neoprávněného pořizování záznamu snímku „Simpsonovi ve filmu“, který byl v médiích velmi diskutován.

Dále zákon upravuje tzv. bezúplatné zákonné licence, které opravňují k užití díla, pokud jsou splněny zákonné podmínky, přímo ze zákona, autorovi přitom nenáleží autorská odměna. V § 31 až 39 jsou bezúplatné licence taxativně vyjmenovány (citace z autorských děl, propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje, užití díla umístěného na veřejném prostranství, úřední a zpravodajská licence, užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, v rámci školních představení a užití díla školního, omezení práva autorského k dílu soubornému, knihovní licence, licence pro zdravotně postižené, licence pro dočasné rozmnoženiny, licence pro fotografickou podobiznu, nepodstatné vedlejší užití díla, licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým, licence pro sociální zařízení a nakonec užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením). V souvislosti s knihovní licencí je ovšem třeba doplnit, že od novely autorského zákona č. 216/2006 je pro půjčování originálů nebo rozmnoženin vydaných děl nutné uhrazení autorské odměny, kterou ovšem nehradí půjčitel, ale stát. Autorský zákon stanoví z tohoto pravidla výjimku, autor nemá na odměnu právo v případě půjčování zveřejněných děl na místě samém, nebo půjčují-li originály nebo rozmnoženiny vydaných děl školní knihovny a knihovny vysokých škol, Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna v Brně a další instituce vyjmenované v § 37 odst. 2 AZ.

4.1.1 Právo na rozmnožování díla

Právo na rozmnožování díla je historicky nejstarším majetkovým autorským právem. Ustanovení § 13 odst. 1 AZ stanoví, že rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho částí a to jakýmkoli prostředky (např. kopírovací stroj, fotoaparát, scanner) a v jakékoli formě (odst. 2 příkladno uvádí, že dílo se rozmnožuje ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické). Rozmnožování je předpokladem pro zpřístupňování díla a to i zpřístupňování díla veřejnosti, ovšem může jít i o rozmnožování pro osobní potřebu fyzické osoby, které podle § 30 odst. 1 AZ není užitím ve smyslu autorského zákona, pokud účelem tohoto užití není dosažení hospodářského nebo obchodního prospěchu.

4.1.2 Právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla

Ustanovení § 14 odst. 1 AZ stanoví, že rozšiřováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem. Důležité je, že se musí jednat o dílo zachycené na hmotném nosiči, originál i rozmnoženina musí být schopné objektivně umožnit vnímání díla (ať už se jedná o možnost přímého vnímání, které umožňuje např. kniha, obraz nebo mapa, nebo vnímání pomocí zvláštního přístroje, např. u harddisku, CD nebo DVD). K převodu vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla bude nejčastěji docházet smlouvou kupní, případně smlouvou darovací, směnnou, smlouvou o dílo atd. Jiná dispozice než převod vlastnictví není výkonem práva na rozšiřování.

V odstavci 2 zákon stanoví, že prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s autorovým souhlasem na území členského státu ES nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru, je právo autora na rozšiřování ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla vyčerpáno (platí výlučně pro převod vlastnictví, na jiné dispozice se nevztahuje). Vlastník díla může toto dílo dále převádět. Pokud tedy autor dá souhlas k rozšiřování rozmnoženiny svého díla v hmotné podobě v jednom členském státě ES, nemůže bránit jejímu rozšiřování na území jednotného evropského trhu a území smluvních stran Dohody o EHS. Právo kontrolovat dovoz rozmnoženin svého díla ze třetích zemí mu však zůstává zachováno. Zákon zde tedy upřednostňuje zájmy vlastníka originálu díla nebo jeho rozmnoženiny před zájmy autora, výjimkou z tohoto pravidla je právo autora na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého za podmínek stanovených § 24 AZ. K vyčerpání práva nedochází při pronájmu, půjčování ani při sdělování díla veřejnosti a také pokud bylo dílo zpřístupněno jinak než v hmotné podobě, například pomocí Internetu.

4.1.3 Právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla

Pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla ve hmotné podobě za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou (§ 15 AZ). Vztahuje se na věc, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, která musí mít dostatečně trvalou povahu pro tento účel.

Přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch je jakýkoli prospěch jdoucí nad rámec osobní potřeby fyzické osoby a jejích blízkých, přitom může jít o prospěch finanční, o naturální plnění, prominutí dluhu, ale například i zvýšení konkurenceschopnosti apod., jedná se o pojem vycházející z preambule směrnice 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským.

Na rozdíl od práva na rozšiřování se právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla nevyčerpává. Je nutné také od autorskoprávního vztahu mezi pronajímatelem a autorem odlišit nájemní vztah mezi pronajímatelem nosiče (hmotného substrátu) díla a jeho nájemcem, který bude zpravidla založen na nájemní smlouvě podle § 663 an. občanského zákoníku. Zde je namísto zmínit § 49 odst. 3 AZ, který upravuje právo na přiměřenou odměnu, pokud autor poskytne licenci k pronájmu originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam výrobcí takového záznamu, a to vůči osobě, která bude originál nebo rozmnoženinu takto zaznamenaného díla pronajímat.

4.1.4 Právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla

Jde o právo podobné povahy, jako je právo na pronájem, rozdíl je v bezúplatnosti práva na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla. Ustanovení § 16 definuje půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla jako zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou. Zákon vyžaduje zpřístupnění pomocí zařízení přístupného veřejnosti, půjde zejména o prostory přístupné individuálně neurčenému okruhu osob (např. veřejně přístupné provozovny podnikatelů nebo knihovny, archivy, školy apod., může jít i o tzv. virtuální provozovny, které jsou přístupné prostřednictvím telekomunikační sítě). Podobně jako u pronájmu je potřeba odlišit právní vztah mezi vypůjčitelem a půjčitelem, který vzniká uzavřením smlouvy o výpůjčce dle § 659 an. ObčZ a vztah mezi vypůjčitelem a autorem.

4.1.5 Právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla

Ustanovení § 17 AZ stanoví, že vystavováním originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě umožněním zhlédnutí nebo jiného vnímání originálu nebo rozmnoženiny díla a demonstrativně uvádí druhy děl, na které se právo na vystavování vztahuje.

Nemusí se jednat o přímé zhlédnutí, je možné i zhlédnutí prostřednictvím technického zařízení, pokud takový způsob sdělování nenaplní znaky jiného druhu užití autorského díla. Svolení k vystavování díla uděluje autor výlučně typovou autorskoprávní licenční smlouvou, zpravidla bude nutné uzavřít i smlouvu o výpůjčce podle § 659 an. ObčZ nebo smlouvu o nájmu podle § 676 an. ObčZ ve vztahu k věci, prostřednictvím které je dílo vyjádřeno.

4.1.6 Právo na sdělování díla veřejnosti

Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově (§ 18 odst. 1 AZ). Jedná se tedy o užití díla prostřednictvím vlnové a podobné materializace bez jeho bezpodmínečného (trvalého nebo jen dočasného) hmotného zachycení na určitý podklad (nosič díla).⁹ Způsoby sdělování díla veřejnosti stanoví zákon pouze demonstrativně, je tedy možné sdělování díla veřejnosti i jakýmkoliv jiným způsobem, pokud půjde o sdělování v nehmotné podobě. Zákon uvádí mezi formami sdělování veřejnosti:

- živé provozování a jeho přenos,
- provozování ze záznamu a jeho přenos,
- vysílání rozhlasem nebo televizí,
- přenos rozhlasového nebo televizního vysílání a
- provozování rozhlasového nebo televizního vysílání.

Sdělováním díla veřejnosti je také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby, zejména počítačovou či obdobnou sítí (tzv. sdělování na vyžádání – on demand). K takovému sdělování dochází tedy elektronickou formou a od ostatních způsobů sdělování se liší tím, že dílo je osobám sdělováno individuálně, v čase a místě určeném příjemcem. Jako příklad takového způsobu sdělování můžeme uvést tzv. streaming, pokud si příjemce může zvolit čas a místo vnímání díla (na tomto principu fungují například servery YouTube nebo MySpace).

⁹ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 216

Živé provozování díla a jeho přenos

Co se rozumí živým provozováním autorského díla stanoví autorský zákon v § 19 odst. 1. Musí se jednat o dílo živě prováděné výkonným umělcem a není přitom rozhodující, jaké druhy děl jsou předmětem takového živého provozování, zákon pouze demonstrativně uvádí přednes literárního díla, hudebního díla s textem nebo bez textu, dramatického nebo hudebně dramatického díla a díla choreografického a pantomimického. Při této formě užití díla není dílo zachyceno na žádný nosič, dochází tedy ke sdělování nehmotného díla samotného. Oprávnění k živému provozování díla získává provozovatel licenční smlouvou.

Při přenosu živého provozování díla dochází k simultánnímu zpřístupňování živě provozovaného díla pomocí určitého (mechanického, elektronického apod.) zařízení, přičemž zákon výslovně stanoví, že takový přístroj musí být umístěn mimo prostor živého provozování díla. Jako příklad lze uvést koncert, který je současně zpřístupňován pomocí reproduktoru nebo obrazovky do vedlejšího sálu, tedy mimo prostor živého provozování.¹⁰ Dílo musí být přenášeno veřejně, nestačí pouhá veřejnost živého provozování díla. O tento způsob užití díla se nejedná, pokud je dílo sdělováno podle § 21 až § 23 (pomocí rozhlasu nebo televize), v takovém případě je k těmto ustanovením § 19 odst. 2 AZ o přenosu živého provozování díla subsidiární.

Provozování díla ze záznamu a jeho přenos

Provozováním díla ze záznamu se dle § 20 odst. 1 rozumí zpřístupňování díla ze zvukového nebo zvukově obrazového záznamu pomocí přístroje, s výjimkou užití díla způsoby podle § 21 až 23. Týká se jakýchkoli druhů děl, pokud jsou zachytitelná na zvukový či zvukově obrazový záznam. Můžeme rozlišovat provozování díla ze záznamu uváděním ze zvukových a zvukově obrazových záznamů nebo snímků (zejména hudební díla na diskotékách), provozování díla jeho zpřístupňováním veřejnosti prostřednictvím např. magnetofonů, přehrávačů apod. nebo promítání audiovizuálního díla kinematografickou a jinou technikou.

Přenosem provozování díla ze záznamu se rozumí současné zpřístupňování díla ze záznamu pomocí reproduktoru, obrazovky nebo podobného přístroje, který je umístěn mimo prostor provozování ze záznamu. O přenos provozování díla ze záznamu jde tedy pouze tehdy, pokud se nejedná o vysílání rozhlasem nebo televizí, přenos rozhlasového nebo televizního vysílání nebo

¹⁰ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon, komentář. Praha, Linde Praha, 2005, s. 106

provozování rozhlasového či televizního vysílání, které jsou upraveny v § 21 až § 23 (obdobně jako u přenosu živého provozování díla).

Vysílání rozhlasem nebo televizí

Vysíláním díla rozhlasem nebo televizí se rozumí zpřístupňování díla rozhlasem, televizí, ale i jiné takové zpřístupňování díla jakýmkoli jinými prostředky sloužícími k šíření zvuků nebo obrazů a zvuků (např. počítačové či jiné sítě) nebo jejich vyjádření bezdrátově nebo po drátě, včetně šíření po kabelu nebo vysílání pomocí družice, původním vysílatelem, jde tedy o tzv. vysílání původní.

Zákon dále vymezuje pojem družice a družicového (satelitního) vysílání. Definice družice byla doplněna novelou autorského zákona č. 216/2006 a odpovídá definici ve směrnici 93/83/EHS (směrnice Rady o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu). Ustanovení § 21 odst. 5 až 7 určují, kde dochází k satelitnímu vysílání, resp. ke sdělování pomocí satelitu. Není zde možno užít principu teritoriality, úprava vylučuje kumulativní aplikaci právních úprav několika států, ve kterých lze signály přijímat. Rozhodné je proto právo země původu, tzn. toho členského státu, kde je programový signál vložen pod kontrolou odpovědné vysílací organizace na nepřerušovaný sdělovací řetěz, který vede k družici a od ní zpět na Zem. Za okolností uvedených v odst. 6 a 7 se sdělování pomocí družice ze třetích zemí považuje za uskutečněné v členském státě Společenství.¹¹

Přenos rozhlasového nebo televizního vysílání

Přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání díla se rozumí zpřístupňování díla současným, úplným a nezměněným přenosem vysílání díla rozhlasem nebo televizí bezdrátově nebo po drátě, uskutečňuje-li je jiná osoba než vysílatel takového vysílání, jde o tzv. přenesené (další) vysílání. Jako zvláštní druh přenosu rozhlasového nebo televizního vysílání vymezuje zákon kabelový přenos rozhlasového nebo televizního vysílání, kterým se rozumí přenos uskutečňovaný po kabelu nebo mikrovláknovým systémem. Důvod tohoto zvláštního vymezení je ten, že zákon na rozdíl od ostatních forem přenosu rozhlasového nebo televizního vysílání stanoví pro kabelový přenos povinnost kolektivní správy autorských práv [§ 96 odst. 1 písm. c)]. V § 22 odst. 3 zákon

¹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění autorský zákon (č. 216/2006)

stanoví podmínky, za kterých se zpřístupňování díla pomocí společné televizní antény nepovažuje za užití díla. Musí jít pouze o příjem zemského a nezakódovaného analogového vysílání a společný příjem nesmí být využíván za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.

Provozování rozhlasového nebo televizního vysílání

Provozováním rozhlasového či televizního vysílání díla se rozumí zpřístupňování díla vysílaného rozhlasem nebo televizí pomocí přístroje technicky způsobilého k příjmu takového vysílání. Za zpřístupňování díla pomocí přístrojů technicky způsobilých k příjmu rozhlasového a televizního vysílání ubytovaným v rámci poskytování služeb spojených s ubytováním, jsou-li tyto přístroje umístěny v prostorách určených k soukromému užívání ubytovanými osobami, přísluší autorům odměna, která v úhrnu za všechny kolektivní správce nesmí přesáhnout 50% výše poplatku za jeden přístroj stanovenou zvláštním zákonem (zákon č. 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů). Novela autorského zákona č. 168/2008 Sb. ustanovení § 23 upravila a uvedla do souladu s Bernskou úmluvou, a to po konečném rozhodnutí Vrchního soudu v Praze v kauze hotelových pokojů. Ve sporu mezi OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním (dále též jen „OSA“) a provozovatelem hotelu se OSA domáhal po tomto provozovateli hrazení bezdůvodného obohacení za provozování televizního vysílání prostřednictvím televizních přijímačů umístěných v hotelových pokojích a to po 22. 2. 2005, tedy v době, kdy začala platit tzv. poslanecká novela autorského zákona č. 81/2005 Sb., kterou bylo vyňato provozování rozhlasového a televizního vysílání v hotelových pokojích z užití děl, za která je nutné hradit autorské odměny. Vrchní soud v Praze potvrdil dne 19. 2. 2008 rozsudek Krajského soudu v Praze a shledal, že novela § 23 autorského zákona je v rozporu s mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, zejména pak revidovanou Bernskou úmluvou o ochraně literárních a uměleckých děl, je tedy nutno aplikovat přímo ustanovení mezinárodních úmluv.¹²

Za provozování rozhlasového a televizního vysílání se podle § 18 odst. 3 nepovažuje zpřístupňování díla pacientům při poskytování zdravotní péče ve zdravotnických zařízeních, tuto výjimku je nutno vykládat restriktivně, patří sem tedy pouze provozování díla při samotném výkonu zdravotní péče, nikoli již v širší souvislosti s ní (tj. např. provozování díla v čekárnách, společenských místnostech lázeňských zařízení apod.).¹³

¹² <http://www.osa.cz>

¹³ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 275

4.2 Jiná majetková práva

4.2.1 Právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého (§ 24 AZ)

Jedná se o právo autora na zvláštní odměnu v případě, že originál uměleckého díla převedl do vlastnictví jiné osoby a tento originál je dále prodáván za kupní cenu 1500 EUR a více a jestliže se takového prodeje účastní obchodník s originály uměleckých děl (provozovatel galerie, dražebník nebo jiná osoba, která soustavně obchoduje s uměleckými díly) a to jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel. Autor má na takovou zvláštní odměnu nárok s každým dalším prodejem díla. Smyslem této úpravy je umožnit autorovi, aby se podílel na rozdílu peněžní hodnoty, za kterou dílo poprvé převedl a hodnoty, za kterou dílo později převedl jeho nabyvatel. Výše odměny je stanovena v příloze č. 1 autorského zákona v závislosti na prodejní ceně, celková částka odměny nesmí přesáhnout 12 500 EUR. Právo na odměnu se nevztahuje na první opětovný prodej, pokud prodávající získal originál uměleckého díla přímo od autora méně než tři roky před takovým opětovným prodejem a zároveň kupní cena originálu díla při opětovném prodeji nepřesáhne 10 000 EUR.

Právo na odměnu při opětovném prodeji originálu díla uměleckého je právem kolektivně spravovaným [§ 96 odst. 1 písm. a) bod 5 AZ]. Osobou povinnou platit odměnu kolektivnímu správci jsou prodávající a obchodník a to společně a nerozdílně, kolektivní správce tedy může požadovat celé plnění na kterémkoliv z nich. Pro usnadnění vymáhání práv autora zákon zakotvuje oznamovací povinnost obchodníka, který je povinen oznámit prodej originálu uměleckého díla příslušnému kolektivnímu správci nejpozději do konce měsíce ledna kalendářního roku následujícího po roce, v němž se prodej uskutečnil. Odměna je splatná ve lhůtě, která nesmí být kratší než 30 dnů od vyúčtování, není-li dohodnuto jinak. Vyúčtování je možné předložit obchodníkovi i prodávajícímu (jako solidárním dlužníkům).

4.2.2 Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu (§ 25 AZ)

Na tuto odměnu má nárok autor v souvislosti s rozmnožováním zveřejněných děl pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby podle § 30 a 30a AZ a pro osobní potřebu fyzické osoby (§ 30) na podkladě zvukového, zvukově

obrazového nebo jiného záznamu či rozhlasového nebo televizního vysílání jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu. Osobami povinnými platit tuto odměnu jsou výrobci přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, dovozci těchto přístrojů ze třetích zemí nebo příjemci těchto přístrojů z členských států ES, výrobci, dovozci nebo příjemci přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a nenahraných nosičů záznamů, případně jsou namísto těchto osob povinni dopravci nebo zasílatelé, pokud na písemnou výzvu příslušného kolektivního správce bez zbytečného odkladu nesdělí údaje potřebné pro určení totožnosti dovozce, příjemce nebo výrobce (§ 25 odst. 2 AZ).

Namísto uložení povinnosti platit odměnu zhotoviteli rozmnoženiny, který si ji podle ustanovení § 30 a 30a AZ volně a bezplatně pořídí pro svou osobní potřebu, tedy přesunuje zákon tuto povinnost na toho, kdo svou hospodářskou činností umožňuje pořízování rozmnoženin děl pro osobní potřebu. Jedná se tak zejména o odměnu z obchodní výroby a dovozu nenahraných nosičů, které mohou být materiálními médii pro rozmnoženinu díla a reprodukčních (kopírovacích) přístrojů. Typy přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a typy nenahraných nosičů záznamů, ze kterých se platí tato odměna a její výše stanoví Ministerstvo kultury vyhláškou.

Obdobně mají právo na zvláštní odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu také výkonní umělci podle § 71 odst. 3 AZ, výrobce zvukového záznamu podle § 76 odst. 4 AZ, výrobce zvukově obrazového záznamu podle § 80 odst. 3 AZ, nakladatel podle § 87 AZ a také zveřejnitel nezveřejněného díla podle § 28 odst. 2 AZ.

4.2.3 Právo na přiměřenou odměnu za pronájem (§ 49 odst. 3 AZ)

Pokud autor poskytne licenci k pronájmu originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam výrobcí takového záznamu, vzniká mu vůči osobě, která bude originál nebo rozmnoženinu takto zaznamenaného díla pronajímat, právo na přiměřenou odměnu. Jedná se o právo absolutní povahy, které má autor vůči každé osobě, která získala oprávnění k pronájmu nosičů tohoto díla nikoli od autora samotného, ale od výrobce zvukového nebo zvukově obrazového záznamu (tj. od licenčního nabyvatele), a to zpravidla na základě sublicence poskytnuté třetí osobě tímto výrobcem.¹⁴ Jde o právo povinně kolektivně spravované [§ 96 odst. 1 písm. b)], sjednání přiměřené odměny jinak než s kolektivním správcem

¹⁴ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 513

je neplatné. Osobou povinnou platit tuto odměnu je pronajímatel, nikoli výrobce, pokud ovšem není sám v postavení pronajímatele. Nárok na odměnu spojuje zákon pouze s poskytnutím licence výrobcí, případné účelové obcházení této povinnosti tím, že autor bude poskytovat licenci (na podnět výrobce) jiné osobě, může být považováno za obcházení zákona.¹⁵

4.2.4 Právo na přístup k dílu (§ 12 odst. 3)

Výslovně je autorským zákonem zakotveno právo autora na přístup k hmotnému nosiči díla, který je ve vlastnictví jiné osoby, pokud je toho potřeba k výkonu jeho autorského práva (vztahuje se i na osoby, které nosič díla mají u sebe z jiného důvodu než z titulu vlastnického práva). Toto právo však nelze uplatnit v rozporu s oprávněnými zájmy vlastníka. Vlastník ovšem není povinen autorovi takovou věc vydat, je však povinen na žádost a náklady autora zhotovit fotografii nebo jinou rozmnoženinu díla a odevzdat ji autorovi. Přes svou osobnostněprávní povahu bylo toto právo zákonodárcem zařazeno mezi práva majetková a to zejména proto, že je tím umožněn přechod práva na přístup k dílu na dědice autora.

4.2.5 Právo na dodatečnou odměnu (§ 49 odst. 6 a § 58 odst. 6 AZ)

Ustanovení § 49 odst. 6 AZ stanoví, že není-li odměna stanovena v závislosti na výnosech z využití licence a je-li tak nízká, že je ve zřejmém nepoměru k zisku z využití licence a k významu díla pro dosažení takového zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu (tzv. bestsellerová doložka). Tuto úpravu zákon zakotvuje pro případ, kdy si smluvní strany zvolí jiný způsob stanovení odměny než na základě výnosů z využívání díla nabyvatelem licence. Před novelou č. 216/2006 Sb. byla tato úprava dispozitivní, autor měl právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, jen pokud nebylo sjednáno jinak, strany tedy mohly toto právo na přiměřenou dodatečnou odměnu v licenční smlouvě vyloučit. K tomuto docházelo především v oblasti audiovizí, kdy filmoví producenti a v neposlední řadě i televize, působící na teritoriu ČR, hromadně prosazovali a vylučovali ve smlouvách s autory toto právo na přiměřenou dodatečnou odměnu.¹⁶ Nynější úprava stanoví toto právo kogentně a tak neumožňuje odlišné smluvní ujednání stran. Protože zákon výslovně nevyjadřuje absolutní povahu tohoto práva tak jako v případě práva na přiměřenou odměnu za pronájem podle § 49 odst. 3, je sporné, zda se

¹⁵ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon, komentář. Praha, Linde Praha, 2005, s. 160

¹⁶ <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus61/srstka.htm>, článek doc. JUDr. Jiřího Srstky, ředitele divadelní a literární agentury DILIA: K některým aspektům novely autorského zákona

jedná o jiné majetkové právo, tedy právo absolutní povahy, nebo pouze o relativní nárok ze smlouvy. Právo absolutní povahy je nepřevoditelné, působí vůči všem a autor se ho nemůže vzdát, kdyby se tedy jednalo absolutní právo, měl by autor nárok na přiměřenou dodatečnou odměnu podle tohoto ustanovení přímo ze zákona a měl by tedy přímý nárok na zaplacení odměny a to erga omnes. Ovšem pokud považujeme tuto odměnu pouze za nárok z licenční smlouvy, tak v případě, kdy by nabyvatel byl např. v prodlení s placením dodatečné odměny, by autor mohl odstoupit od smlouvy a vnikl by mu nárok např. z odpovědnosti za škodu, případně bezdůvodného obohacení a nemohl by trvat na zaplacení autorské odměny.

Pro určení výše dodatečné odměny je určující to, jaký význam mělo samotné dílo pro dosažení zisku a jak se na tomto zisku podílel nabyvatel licence svou hospodářskou činností.

Podobně je upraveno právo autora zaměstnaneckého díla na přiměřenou dodatečnou odměnu vůči zaměstnavateli v § 58 odst. 6 AZ. Na tuto odměnu má autor takového díla nárok, pokud se mzda nebo jiná odměna jemu vyplacená dostane do zjevného nepoměru k zisku z využití práv k zaměstnaneckému dílu a významu takového díla pro dosažení takového zisku. Na rozdíl od nové úpravy § 49 odst. 6 AZ ovšem zákonodárce umožnil se od této úpravy odchýlit, zaměstnanec jako autor na jedné straně a zaměstnavatel na straně druhé se tudíž mohou dohodnout, že takový nárok zaměstnanci nenáleží.

5. VÝKON MAJETKOVÝCH PRÁV AUTORSKÝCH

5.1 *Licenční smlouva*

Za obvyklý účel licenční smlouvy můžeme považovat hospodářské zhodnocení autorského díla. Autor často není schopen sám své dílo takto ekonomicky zhodnotit, zákon mu tedy dovoluje poskytnout jiné osobě (nabyvateli licence) oprávnění jeho dílo užit a to zpravidla za úplat. Lze tedy říci, že úprava licenčních smluv přispívá k tomu, aby tvůrci autorských děl byli motivováni k další tvůrčí duševní činnosti, a tím zároveň obohacovali jednotlivé uživatele a potažmo celou společnost tím, že jim umožní přístup k výsledkům takové tvůrčí duševní činnosti. Dílo tak nachází ve společnosti své uplatnění.

Vždy půjde o tzv. konstitutivní převod práva, (translativní převod neboli zcizení autorského práva v důsledku jeho osobnostní povahy není možný, jak jsem již uvedla výše). Poskytnutím takového oprávnění tedy autorovo majetkové právo nezaniká, pouze dochází k zřízení nového majetkového subjektivního práva pro nabyvatele licence. Autorovi vzniká jen povinnost strpět zásah do svého práva jinou osobou v rozsahu vyplývajícím z licenční smlouvy.

Autorský zákon stanoví typovou autorskoprávní licenční smlouvu jako obecný smluvní typ. Tato smlouva se řídí hlavně ustanoveními autorského zákona, pokud ten ale neobsahuje přímou úpravu, použije se podpůrně občanský zákoník, například jeho obecná ustanovení nebo ustanovení o odpovědnosti za škodu, pokud ani občanský zákoník přímou úpravu neobsahuje, je třeba použít analogii. Kromě úpravy typové licenční smlouvy upravuje autorský zákon také dva její podtypy, smlouvu podlicenční a licenční smlouvu nakladatelskou.

Ustanovení § 46 odst. 1 AZ stanoví, že licenční autorskou smlouvou poskytuje autor nabyvateli licence oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném a nabyvatel se zavazuje poskytnout autorovi odměnu, není-li ve smlouvě sjednáno, že se licence poskytuje bezúplatně. Odstavec 2 ovšem autorovi zakazuje poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užit způsobem, který v době uzavření smlouvy ještě není znám. V tomto ustanovení se tak promítá obecná zásada zákazu vzdání se práv teprve v budoucnu vzniklých, chrání se poskytovatel licence jako potenciálně hospodářsky slabší strana a to z hlediska ochrany možných budoucích výnosů, které mu mohou

vyplýnout například z technologií vynalezených v budoucnu, jež mohou vést k dosud neznámým způsobům užití a tudíž i ke vzniku dosud neznámých majetkových práv.¹⁷

Stranami licenční smlouvy jsou tedy poskytovatel licence a nabyvatel licence. Poskytovatelem je autor díla, případně spoluautoři, po smrti autora jeho dědicové. Může jím být také jiná fyzická nebo právnická osoba, a to osoba, která vykonává autorova majetková práva k dílu svým jménem a na svůj účet (zaměstnavatel podle § 58 AZ, případně osoba, pod jejímž jménem je uváděno na veřejnost kolektivní dílo podle § 59 AZ), kolektivní správce při výkonu kolektivní správy anebo jiná osoba, která je oprávněna uzavřít licenční smlouvu vlastním jménem, ale na účet autora (např. komisionář). Nabyvatelem licence může být jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, typicky nakladatel, provozovatel divadla, vystavovatel apod. Nabyvatelem může být také stát, ne však sama organizační složka státu (ministerstvo nebo jiný správní úřad), která není právnickou osobou.

Obsahové náležitosti licenční smlouvy

Mezi tzv. podstatné obsahové náležitosti (*essentialia negotii*), které musí být součástí každé licenční smlouvy, zákon stanoví určení díla (aby byl splněn požadavek určitosti právního úkonu podle § 37 odst. 2 ObčZ), projev vůle autora poskytnout smlouvou oprávnění k užití díla (licenci) a ujednání o odměně (případně o bezúplatnosti licence). Pokud licenční smlouva některou z těchto podstatných náležitostí neobsahuje, je smlouva podle § 39 ObčZ neplatná, nejednalo by se tedy o typovou licenční smlouvu (může se ovšem jednat o smlouvu atypickou (v zákoně zvláště neupravenou - viz § 51 a § 491 ObčZ).

Mezi pravidelné obsahové náležitosti (*naturalia negotii*) patří zejména určení, ke kterým způsobům užití díla se licence poskytuje. Tak můžeme rozlišovat licenci neomezenou, která je udělována ke všem způsobům užití díla, které jsou v okamžiku uzavření licenční smlouvy známy, a licenci omezenou na jednotlivé způsoby užití podle § 12 odst. 4 AZ. Dále je pravidelnou obsahovou náležitostí určení rozsahu užití díla, k jakému se licence poskytuje. Tak rozlišujeme územní rozsah licence, tedy určení území, na kterém je nabyvatel licence oprávněn dílo užívat. Pro případ, že územní rozsah licence není ve smlouvě určen, stanoví § 50 odst. 3 písm. a) AZ domněnku, že územní rozsah je omezen na území České republiky. Smluvně ujednán může být i časový rozsah licence neboli doba trvání oprávnění nabyvatele licence k užití díla,

¹⁷ Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví. Díl 1. Lidskoprávní základy. Licenční smlouva. Brno, Doplněk, 2007, s. 105

pokud tak ujednáno není, je podle § 50 odst. 3 písm. b) časový rozsah licence omezen na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, ne však na dobu delší než jeden rok od poskytnutí licence a má-li být dílo odevzdáno až po poskytnutí licence, tak od tohoto odevzdání. Ujednání o množstevním rozsahu licence určuje počet jednotlivých užití díla (pokud je takové počítání z povahy způsobu užití možné), pokud takové ujednání v licenční smlouvě chybí, je množstevní rozsah licence omezen na množství, které je obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití.

Pro případ, že smlouva nestanoví způsob a rozsah užití díla, zakotvuje autorský zákon domněnku, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak je to nutné k dosažení účelu smlouvy (§ 50 odst. 2 AZ). Pokud nelze ani takto určit způsob nebo rozsah užití, pak autorský zákon stanoví v předešlém odstavci uvedené domněnky v § 50 odst. 3, které vycházejí z běžné a tedy pravděpodobné vůle stran.

Strany mohou do licenční smlouvy zahrnout i ujednání o výhradnosti licence, pokud takové ujednání ve smlouvě není, má se za to, že jde o licenci nevýhradní (§ 47 odst. 1 AZ). Lze smluvně upravit právo nabyvatele licence k poskytnutí oprávnění tvořící součást licence třetí osobě (sublicence), autor může také už v licenční smlouvě dát souhlas s postoupením licence třetí osobě. Takový souhlas může autor udělit i později, aniž by byla tato možnost upravena v původní licenční smlouvě, podmínkou je ovšem písemná forma takového souhlasu. Mezi pravidelné náležitosti licenčních smluv patří například i ujednání o lhůtě, způsobu a místu platby licenční odměny.

Vedle podstatných a pravidelných náležitostí může licenční smlouva obsahovat i tzv. vedlejší obsahové náležitosti (*accidentalalia negotii*), např. ujednání o způsobech ukončení smlouvy.

Ustanovení § 46 odst. 3 AZ stanoví povinnost nabyvatele licenci využít, nabyvatel tedy nezískává licenční smlouvou pouze oprávnění dílo v rozsahu stanoveném licenci užívat, ale zároveň se i zavazuje skutečně dílo v rozsahu licence užívat. Strany smlouvy se ovšem mohou dohodnout i na tom, že nabyvatel nemá povinnost licenci využít, i potom má ovšem autor možnost odstoupit od smlouvy podle § 53 AZ, pokud se jedná o výhradní licenci a nabyvatel své oprávnění nevyužívá nebo jej nevyužívá dostatečně.

Výhradnost nebo nevýhradnost licence

Už jsem výše zmínila pojmy výhradnosti a nevýhradnosti licence, je tedy třeba tyto pojmy podrobněji vyložit. Taková výhradnost nebo nevýhradnost je věcí smluvní svobody stran, záleží proto na poskytovateli licence, jakým způsobem omezí své výlučné autorské právo k užití díla, zda svou licenci poskytne jako nevýhradní nebo jako výhradní výlučnou, případně omezenou. Nevýhradní licence neomezuje autora jako poskytovatele licence v udělení stejné licence třetí osobě (tím spíše jej neomezuje v tom, aby své dílo v rozsahu licence sám užíval). Tzv. výhradní licence výlučná naopak poskytovatele omezuje v tom smyslu, že nemůže shodnou licenci poskytnout třetí osobě a protože, jak již z pojmu výlučné licence vyplývá, nabyvatel takové licence získává výlučné oprávnění (zpravidla i povinnost) k výkonu práva autorské dílo užit způsobem a v rozsahu licencí stanoveným, poskytovatel licence je povinen se sám zdržet výkonu tohoto práva. Naproti tomu výhradní licence omezená sice také nedovoluje svému poskytovateli udělit shodnou licenci třetí osobě, ale nestanoví povinnost samotnému poskytovateli zdržet se výkonu práva dílo užit způsobem a v rozsahu, v jakém licenci udělil. Pokud se strany ve smlouvě nedohodnou, o jaký typ licence se jedná, stanoví zákon domněnku, že jde o licenci nevýhradní (to ovšem neplatí pro licenční smlouvu nakladatelskou, pro kterou je stanoven předpoklad výhradnosti licence, s výjimkou rozmnožování a rozšiřování díla v periodické publikaci, specifiky této licenční smlouvy se zabývám níže). Zákon touto úpravou tedy klade důraz na právní ochranu autora – poskytovatele licence.

Ustanovení § 47 odst. 2 stanoví výlučnost výhradní licence, pokud není ve smlouvě sjednáno jinak. Nabytí práva z výhradní výlučné licence nezakládá pro nabyvatele vznik nového absolutního práva, jde stále o právo relativní. Nicméně účinky výhradní výlučné licence mnohdy fakticky odpovídají absolutnímu právnímu stavu autorství. Je tomu tak i proto, že výhradní licenční nabyvatel disponuje autonomním oprávněním k ochraně své licence vůči třetím osobám a je sám aktivně legitimován k domáhání se některých nároků z porušení či ohrožení autorského práva.¹⁸ Ustanovení § 41 AZ totiž opravňuje osobu, které autor udělil výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užit, nebo které je toto oprávnění nebo výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona, k tomu, aby se domáhala nároků podle § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 a 4 AZ¹⁹, pokud její oprávnění bylo ohroženo nebo porušeno. Autor v tomto rozsahu svou aktivní legitimaci ztrácí (platí pro výhradní licenci výlučnou i omezenou).

¹⁸ Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007, s. 498 a 499

¹⁹ Podle těchto ustanovení se autor může domáhat např. zákazu ohrožení svého práva nebo sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, blíže viz kapitola šestá.

Autorský zákon řeší také střet mezi předchozí licencí nevýhradní a následnou licencí výhradní a to tak, že třetí osobě zůstává předchozí nevýhradní licence zachována, pokud není mezi autorem a nabyvatelem takové nevýhradní licence ujednáno jinak. Chrání tak nabytá práva třetí osoby. Pokud ovšem autor poskytne třetí osobě licenci v době, kdy trvá výhradní licence nabyvatele k těmto způsobu užití, je smlouva o poskytnutí takové licence absolutně neplatná. Není však vyloučeno, aby nabyvatel výhradní licence k uzavření takové smlouvy o poskytnutí licence třetí osobě udělil souhlas, a to i následně, vždy je ale třeba respektovat požadavek zákona na písemnou formu takového souhlasu.

Formální náležitosti licenční smlouvy

Smluvní licenční právo je stejně jako celé soukromé právo založeno na zásadě bezformálnosti právních úkonů. Tím, že autorský zákon obecně nevyžaduje pro licenční smlouvy písemnou formu, zdůrazňuje svobodnou vůli smluvních stran a jejich svobodu určit, jakou formou svou licenční smlouvu uzavřou. Tak mohou strany smlouvu uzavřít nejen písemně, ale i ústně a dokonce i konkludentně. Nicméně jestliže v praxi nastane situace, kdy jedna strana navrhuje písemnou formu licenční smlouvy a druhá strana tuto formu odmítá, může to být pro navrhovatele jistým signálem ke zvýšené smluvní obezřetnosti, nejde-li ovšem o záležitost zanedbatelného významu anebo jinak běžně vysvětlitelnou.²⁰

Zákon ale z takové neformálnosti stanoví několik výjimek, a to pro licenční smlouvu výhradní a pro licenční smlouvy hromadné a kolektivní. Výhradní licenční smlouva tak může být uzavřena pouze písemnou formou, postačí forma prostá, není ani nutné, aby byly projevy vůle stran licenční smlouvy na jedné listině. Důvodem této zákonné výjimky je zejména ochrana dobré víry třetích osob, jejichž práva a povinnosti mohou být výhradní licencí dotčeny, a ochrana principu právní jistoty nejen vůči třetím osobám, ale i mezi stranami takové licenční smlouvy. Písemná smlouva také může sloužit jako důkaz aktivní věcné legitimace držitele výhradní licence v případě, že bude nucen domáhat se ochrany před neoprávněným zásahem do svého výhradního oprávnění. Písemná forma je zákonem předepsána také pro kolektivní a hromadné licenční smlouvy.

²⁰ Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví. Díl 1. Lidskoprávní základy. Licenční smlouva. Brno, Doplněk, 2007, s. 130

V těchto případech, kdy zákon požaduje pro licenční smlouvu písemnou formu, způsobuje nedostatek písemné formy neplatnost takové smlouvy a to neplatnost absolutní podle § 40 odst. 1 ObčZ.

Odměna

Podstatnou náležitostí licenční smlouvy je ujednání o odměně, které může mít několik podob. Licenční smlouva může obsahovat výslovné ujednání o autorské odměně a to ve formě ujednání o výši odměny nebo o způsobu určení výše odměny (§ 49 odst. 1 AZ). Pokud takové ujednání ve smlouvě chybí, stanoví zákon, že je smlouva neplatná. Z tohoto pravidla připouští zákon výjimky, které zakotvuje v § 49 odst. 2 AZ, strany tedy zachovávají platnost licenční smlouvy i přesto, že výslovně nestanoví výši odměny ani způsob jejího určení, pokud ovšem z jejich jednání vyplývá, že chtějí uzavřít smlouvu úplatně (odměna je ujednána konkludentně). Pak je nabyvatel povinen poskytnout autorovi odměnu ve výši, která je v době uzavření smlouvy obvyklá. Strany si také mohou výslovně ve smlouvě sjednat bezúplatnost licence.

Odměna může být stanovena jako výnosová, pevná nebo kombinovaná. Obvykle bývá sjednána odměna peněžitá, ovšem není vyloučena ani naturální, případně kombinovaná. Pokud si strany licenční smlouvy sjednají výnosovou odměnu, je nabyvatel podle § 49 odst. 4 povinen umožnit autorovi kontrolu příslušné účetní nebo jiné dokumentace ke zjištění skutečné výše odměny. Pokud nabyvatel takto poskytne autorovi informace, které označí jako důvěrné, autor je nesmí prozradit třetí osobě ani je použít pro své potřeby v rozporu s účelem, ke kterému mu byly poskytnuty. Další povinností zakotvenou v § 49 je povinnost nabyvatele licence poskytovat autorovi pravidelná vyúčtování výnosové odměny v obdobích sjednaných ve smlouvě. Pokud takové vyúčtovací období není ve smlouvě sjednáno, je povinen tak učinit alespoň jednou za kalendářní rok.

Zánik licence

Licence se poskytuje na dobu určitou, jak už ostatně vyplývá z časového omezení doby ochrany majetkových práv autorských podle § 27 AZ. Pro zánik licence platí obecná ustanovení občanského zákoníku o zániku závazkových vztahů (§ 559 an. ObčZ) a zvláštní pravidla stanovená v autorském zákoně.

Ustanovení § 55 AZ zakotvuje v případě smrti fyzické osoby nebo zániku právnické osoby, které byla udělena licence, přechod práv a povinností z licenční smlouvy na jejího právního nástupce. Proto zemře-li nabyvatel licence, přecházejí jeho oprávnění a povinnosti z licenční smlouvy na jeho dědice. Pokud je nabyvatelem licence osoba právnická, přechází práva a povinnosti z licence na případného právního nástupce. V obou případech lze takový přechod práv a povinností na právního nástupce v licenční smlouvě vyloučit. Ustanovení § 55 AZ se ovšem týká pouze smrti nebo zániku nabyvatele licence, pokud zemře autor předmětného díla, tak dle § 579 ObčZ k zániku licenční smlouvy nedochází, ledaže by plnění bylo omezeno pouze na jeho osobu. Autorský zákon obsahuje také zvláštní ustanovení o právu autora na odstoupení od licenční smlouvy v případě nečinnosti nabyvatele (§ 53 AZ) a na odstoupení pro změnu přesvědčení autora (§ 54 AZ).

5.2 Licenční smlouva nakladatelská

Autorský zákon definuje licenční smlouvu nakladatelskou jako smlouvu, kterou autor poskytuje nabyvateli licenci k rozmnožování a rozšiřování díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, fotografie či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografií, pokud nejde o užití díla v provedení výkonnými umělci.

Takovou smlouvu tedy uzavírají autor díla na straně jedné a nabyvatel licence na straně druhé s cílem udělení svolení k pořízení rozmnoženin díla a jejich rozšiřování. Jako typický příklad lze uvést svolení spisovatele jako autora knihy k tomu, aby nakladatel jako nabyvatel licence pořídil výtisky knihy a pak tyto výtisky vydával, ať už prodejem nebo jiným způsobem (není důležité, zda je licence poskytována za účelem výtisku nakladatele či nikoli). Nakladatel zároveň s oprávněním dílo příslušným způsobem užít přebírá i závazek dílo skutečně na svůj účet vydat, pokud není v licenční smlouvě sjednáno jinak.

Stejně jako v případě obecné licenční smlouvy, i licenci nakladatelskou může autor díla udělit jako výhradní nebo nevýhradní. Pokud povaha licence takto smluvně není, stanoví autorský zákon v § 56 odst. 2, na rozdíl od obecné licenční smlouvy, že je licence poskytnuta výhradně, s výjimkou rozmnožování a rozšiřování díla v periodické publikaci (co se rozumí periodickou publikací stanoví § 3 písm. a) zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání

periodického tisku a o změně některých dalších zákonů).²¹ Je zakotveno právo na autorskou korekturu, autor má právo na revizi díla před jeho vydáním. Takovou korekturu je autor povinen provést v přiměřené době, kterou je nabyvatel licence povinen autorovi poskytnout v případě, že nebyla dohodnuta žádná lhůta ve smlouvě, jinak v této lhůtě, přitom může provést pouze drobné tvůrčí změny díla, pokud nevyvolají na straně nabyvatele potřebu vynaložení nepřiměřených nákladů nebo se jimi nezmění povaha díla. Pokud nabyvatel takovou korekturu autorovi neumožní, je autor oprávněn od licenční smlouvy odstoupit. Pokud je licence udělena pouze na určitý počet rozmnoženin díla a dojde k tomu, že tyto rozmnoženiny jsou rozebrány před uplynutím doby, na kterou byla licence udělena, licence zaniká, pokud se strany nedohodnou jinak.

5.3 Podlicenční smlouva

Nabyvatel licence má možnost zřídit podlicenční právo třetí osobě, které tak může poskytnout buď všechna, nebo pouze některá oprávnění plynoucí z původní licence. Pro takovou podlicenční smlouvu jako podtyp obecné licenční smlouvy platí ustanovení pro obecnou licenční smlouvu obdobně. Autor musí s poskytnutím podlicence podle § 48 odst. 1 AZ souhlasit. I podlicenční smlouvu je možno uzavřít jako výhradní i jako nevýhradní, výhradní podlicenci lze ale udělit pouze pokud je samotná licence smluvena jako výhradní.

5.4 Kolektivní správa autorských práv

Na tomto místě považuju za vhodné alespoň krátce pojednat o tom, co je tzv. kolektivní správa autorských práv. Tento institut vznikl z důvodu rozvoje informačních technologií, který vede k potřebě efektivnější ochrany práv autorů. Ti správu svých autorských práv proto přenechávají specializovaným subjektům. Účelem kolektivní správy autorských práv je podle § 95 odst. 1 AZ kolektivní uplatňování a kolektivní ochrana majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským a umožnění zpřístupňování předmětů těchto práv veřejnosti. Kolektivními správci práv mohou být pouze právnické osoby se sídlem v České republice, které provádějí kolektivní správu na základě oprávnění uděleném Ministerstvem kultury, které nad výkonem kolektivní správy vykonává dozor.

²¹ Zákon č. 46/2000 Sb. (tiskový zákon) zde vymezuje, že periodickou publikací (tiskem) se rozumí noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce.

Náplní činnosti kolektivních správců je zejména zastupování nositelů autorských práv při udělování souhlasu k užití díla, uzavírání licenčních smluv a vybírání autorských odměn pro nositele práv od uživatelů předmětů ochrany. Kromě toho vybírají odměny z nenahraných nosičů a z přístrojů, které přísluší nositelům práv v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní nebo vlastní vnitřní potřebu či odměny při opětovných prodejkách originálů uměleckých děl, vedou také evidenci.

V současné době působí v České republice 6 kolektivních správců:

- DILIA – divadelní, literární, audiovizuální agentura
- OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním
- INTERGRAM – Nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů
- OOA-S – Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl
- Gestor – ochranný svaz autorský
- OAZA – Ochranná asociace zvukařů

6. PORUŠOVÁNÍ A OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV

6.1 Porušování autorských práv obecně

To, že se v důsledku rozvoje informačních technologií porušování autorských práv stalo zcela běžným jevem, není třeba znovu zdůrazňovat. Dochází k němu často v obrovském měřítku a tak vznikají autorům takto zneužívaných děl nevyčíslitelné škody. Nejčastěji dochází k porušování autorských práv k hudebním nahrávkám, filmům a k počítačovým programům, které proto budou předmětem této kapitoly.

Nejprve si ale definujme pojem pirátství. Pirátstvím rozumíme jakékoliv neoprávněné užití autorského díla a ostatních předmětů ochrany podle práv souvisejících s právem autorským takovým způsobem, který přísluší pouze nositelům práv k těmto dílům a ostatním předmětům. Dá se tedy definovat jako parazitování na duševním vlastnictví někoho jiného.²² Pirátství ovšem nepoškozuje pouze nositele autorských práv, jejichž práva jsou touto činností poškozována, ale také spotřebitele, který si pirátskou kopii autorského díla pořídí a který tak získá produkt, který se svou kvalitou většinou nemůže originálnímu dílu vyrovnat. Pirátství, které je prováděno v komerčním měřítku, pak poškozuje nejen autory děl a jejich spotřebitele, ale také deformuje celý hudební nebo filmový trh, což má dalekosáhlé důsledky, které filmová studia a nahrávací společnosti začínají pociťovat. Pirátské výrobci a prodejci nabízejí autorská díla za cenu, které legální distributor nemůže nikdy dosáhnout, přitom právě cena je to, co spotřebitele motivuje k nákupu nelegálních kopií. Nabídka levných nelegálních kopií komerčních titulů působí také na vkus diváků a snižuje šance méně komerčních nebo uměleckých titulů.²³

Jedním z předpokladů efektivního boje proti nelegálním nosičům hudebních nebo filmových děl přitom je schopnost pirátské a padělané produkty bezpečně identifikovat a to nejlépe ihned na místě při kontrole podezřelých nahrávek. To je možné na základě ukazatelů, identifikačních znaků, kterými lze rozlišit legální nosiče děl od těch nelegálních, jejich podrobnější rozbor by ale byl nad rámec této práce.

Běžní uživatelé ovšem často nejsou sami schopni rozpoznat, zda se jedná o legální nebo nelegální kopii autorského díla. Spokojme se tedy s doporučením, aby si spotřebitelé, kteří

²² <http://www.cpufilm.cz/piracy.html>

²³ <http://www.cpufilm.cz/piracy.html>

nemají zájem o koupi nelegální kopie, dávali pozor zejména na to, kde předmětné produkty kupují a jaká je jejich cena. Například CD s hudební nahrávkou věhlasného zahraničního interpreta populární hudby za 50 Kč prodávané na tržišti nebo jiném podobném prodejním místě jednoznačně indikuje, že se jedná o nahrávku neautorizovanou.

6.2 Hudební nahrávky

V oblasti hudby dochází zřejmě k nejrozšířenějšímu porušování autorských práv a to nejen ve formě domácího nelegálního vypalování CD a jiných nosičů, ale i výroby nelegálních kopií ve velkém rozsahu. Takovým „pirátům“, kteří provozují rozsáhlou nezákonnou výrobu kopií autorských hudebních děl, plynou z takové výroby obrovské zisky a přitom nemají žádné náklady na vývoj, marketing, distribuční podporu nebo honoráře umělcům, tak jak je to v případě legálního hudebního průmyslu.²⁴

V hudebním průmyslu můžeme rozlišovat tyto typy pirátství:

- Prosté pirátství, které lze definovat jako neautorizované duplikování originální nahrávky za účelem komerčního zisku bez souhlasu držitele autorských práv. Často jsou takové kopie ve formě tzv. kompilací, jako jsou např. nejlepší hity určitého umělce, nebo kolekce určitého žánru, například taneční skladby. Obal pirátských kopií je odlišný od originálu.
- Bootlegy, což jsou neautorizované nahrávky živých nebo rozhlasových vystoupení, které jsou často za vysokou cenu duplikovány a prodávány bez svolení autora nebo nahrávací společnosti
- Padělky, které jsou vyrobeny a baleny tak, aby co možná nejméněji připomínaly originál. Původní značky a loga výrobce jsou často reprodukovány tak, aby spotřebitel uvěřil, že si kupuje legální výrobek.
- Internetové pirátství, prostřednictvím kterého jsou hudební nahrávky rozšiřované po celém světě prostřednictvím různých systémů v síti internet bez zaplacení autorům, výkonným umělcům a výrobcům zvukových záznamů, jimž nahrávky patří a kteří investovali své prostředky do jejich pořízení a legálního zveřejnění.²⁵

²⁴ <http://www.ifpicr.cz/?rubrika=1132>

²⁵ <http://www.ifpicr.cz/?rubrika=1132>

Důsledkem takových nelegálních činností dochází v posledních letech k soustavnému poklesu prodeje hudebních nosičů. Z poslední zprávy Mezinárodní federace hudebního průmyslu (IFPI), která hodnotí právě vývoj prodeje hudebních nosičů, vyplývá, že nejinak tomu bylo i v roce 2007. Celkový obrat z prodejů hudby se podle této zprávy sice v porovnání s pololetím roku 2006 snížil o 12,7%, ale rychle se rozvíjející digitální trh narostl v obratu o 40,9% a kompenzuje tak částečně ztrátu z prodejů fyzických nosičů. Za rok 2006 utržily firmy sdružené v ČNS IFPI 503 milionů korun, zatímco za rok 2007 jen 439 milionů korun. Příjmy z digitálních prodejů však v roce 2006 dosáhly pouze 17 milionů korun, zatímco v roce 2007 už téměř 24 milionů. Celkové příjmy za minulý rok tedy činí 463 milionů korun.²⁶ Ze zprávy lze tedy vyčíst trend rychlého vývoje digitálního trhu s hudbou. Pozvolna roste prodej hudby přes internet, v němž dle mého názoru nepochybně lze spatřovat budoucnost hudebního průmyslu.

6.3 Film

Porušování autorských práv k filmovým dílům je další velmi rozšířenou formou pirátství, přičemž nejčastěji se tak děje nelegální výrobou, tzv. přepalováním DVD s filmy a sdílením filmů prostřednictvím internetu. Taková činnost má neblahé důsledky na celý filmový průmysl, dochází k výraznému poklesu prodeje filmů na DVD nosičích a také se účinky filmového pirátství podepisují na návštěvnosti kin. Jedním z hlavních argumentů pirátů je přitom vysoká cena DVD nosičů. Lze ale namítnout, že v případě, že je pro uživatele cena legálního DVD příliš vysoká, může takový uživatel využít několik legálních způsobů, jak shlédnout požadovaný film. Například je možné půjčit si DVD ve videopůjčovně, kde se obvykle cena pohybuje kolem 40 až 50 korun, další alternativou je tzv. virtuální půjčovna, kde si uživatel může stáhnout film v pohodlí svého domova či si ho spustit přímo prostřednictvím internetu. Tyto nové způsoby distribuce filmů ovšem mají šanci uspět a vyvíjet se, jen pokud budou mít dostatek zákazníků a pokud nebudou masivně poškozovány nelegálními konkurenty.²⁷

Shrňme si způsoby, jakými může docházet k audiovizuálnímu pirátství:

- výrobové pirátství, tj. výroba a rozšiřování neoprávněných rozmnoženin audiovizuálních děl
- neautorizované veřejné projekce, tj. neoprávněné provozování díla ze záznamu, nejčastěji z VHS a DVD

²⁶ <http://www.ifpicr.cz/?rubrika=1155>

²⁷ Z rozhovoru s Markétou Prchalovou, ředitelkou České protipirátské unie, <http://www.filmynejsouzadarmo.cz/cs/press/35-odstavec-kampan-proti-filmovemu-piratstvi/>

- televizní pirátství a krádeže signálu, tedy různé neoprávněné užití televizního vysílání (např. neoprávněné sdělování díla veřejnosti v hotelech, restauracích apod.)
- internetové pirátství, zřejmě nejrozšířenější forma pirátství, které zahrnuje zejména umožnění stahování souborů a zpřístupnění souborů ke sdílení (tzv. download), nabízení pirátských nosičů prostřednictvím internetu apod.
- nekalé pomůcky, které umožňují omezit nebo vyřadit z provozu ochranu díla před neoprávněným užitím (např. videodekodéry apod.)
- paralelní import neboli dovoz oprávněných rozmnoženin ze zahraničí bez příslušné licence pro naše území²⁸

6.4 Porušování práv k počítačovým programům – „softwarové pirátství“

Počítačový program se považuje za autorské dílo podle § 2 odst. 2 AZ, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. K autorskoprávní ochraně tedy postačí znak původnosti, nemusí splňovat požadavek jedinečnosti podle § 2 odst. 1 AZ. Většina počítačových programů tak tyto pojmové znaky naplňuje a jsou tak dílem chráněným podle autorského zákona. Zvláštní úpravu počítačových programů obsahuje také § 65 AZ, který stanoví, že počítačový program, bez ohledu na jeho formu nebo vyjádření, včetně přípravných koncepčních materiálů, je chráněn jako dílo literární. Chráněny ovšem nejsou myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem.

Vzhledem k tomu, že celosvětově roste počet majitelů počítačů i uživatelů internetu, rozrůstá se zároveň i softwarové pirátství. Nejedná se přitom pouze o nelegální počínání jednotlivců, software se neoprávněně šíří ve velkém rozsahu. K nelegálnímu užívání softwaru dochází v mnoha podnicích a dokonce i ve státní správě, což považuji za alarmující, vzhledem k tomu, že jsou to právě státní orgány, které mají dodržování práv vynucovat, dalo by se tedy předpokládat, že půjdou příkladem. Neoprávněné užívání softwaru můžeme rozdělit do následujících typů:²⁹

1. Pirátství koncových uživatelů, které může mít tyto formy:

- používání jediné licencované kopie instalovaného programu na více počítačích

²⁸ Z projevu ředitelky České protipirátské unie Markéty Prchalové, dostupné na <http://www.cpufilm.cz/invox.html>

²⁹ Toto dělení lze nalézt na <http://w3.bsa.org/czechrepublic/antipiracy/Types-of-Piracy.cfm>

- kopírování disket nebo CD za účelem jejich instalace a distribuce
- využívání nabídek na upgrade bez legální kopie verze softwaru, který má být aktualizován
- získávání softwaru určeného pro školství a softwaru, který není určen pro prodej nebo s jiným omezením, pro komerční použití bez licence.

Nejrozšířenějším z výše jmenovaných způsobů nelegálního užívání softwaru je jistě používání jedné licencované kopie počítačového programu na několika počítačích. Pokud si běžný uživatel zakoupí počítačový program, při jeho instalaci se v licenčních podmínkách obvykle dočte, že její licenční smlouva opravňuje k užití programu pouze na jednom počítači. Pokud si tedy takový program nainstaluje zároveň do více počítačů, dochází k porušování autorského práva.

2. Nadužívání softwaru typu klient-server, ke kterému dochází např. tehdy, pokud v podniku příliš mnoho zaměstnanců na síti ve stejný čas používá centrální kopii programu. Pokud má podnik místní síť a na server jsou nainstalovány programy používané několika lidmi, musí k tomu mít licenční oprávnění. Je-li uživatelů více než licence povoluje, dochází k tzv. nadužívání.

3. Internetové pirátství, ke kterému dochází, když je software neoprávněně stažen z internetu. Internetové pirátství může nabývat těchto forem:

- pirátské webové stránky, které software zpřístupňují pro stažení nebo pro výměnu za nahrané (uploadované) programy
- internetové aukční stránky nabízející software, který je padělaný, šíří se mimo oficiální prodejní kanály nebo jinak porušuje autorská práva
- výměnné sítě (tzv. peer-to-peer nebo p2p sítě), které umožňují neoprávněný přenos programů chráněných autorskými právy.

S rozvojem technologií a s čím dál rozšířenějším využíváním internetu se tato forma softwarového pirátství velmi rychle rozvíjí a není k tomu ani potřeba hlubších znalostí počítačové techniky. Internet se tak stal doslova živnou půdou pro porušování práv k počítačovým programům. Za hlubší rozbor stojí zejména problematika peer-to-peer sítí, které se budu věnovat na konci této kapitoly.

4. Nahrání na pevný disk, které se vyskytuje v případě, že společnost, která prodává nové počítače, nahraje na pevné disky nelegální kopie softwaru, v praxi nejčastěji nelegálního operačního systému, aby snížila cenu a tím zatraktivnila nákup počítače.

5. Padělání softwaru, při kterém dochází k nelegálnímu rozmnožování a prodeji materiálů chráněných autorskými právy se záměrem přímo napodobit původní, legální produkt. V případě baleného softwaru lze běžně odhalit padělané kopie CD nebo disket obsahujících softwarové programy a také příslušné manuály, licenční smlouvy, nálepky, registrační karty a bezpečnostní znaky, přičemž kvalita takových padělků je často tak vysoká, že běžný uživatel není schopen je rozpoznat od produktů pravých. Kromě padělání legálního softwaru dochází ve významném měřítku také k výrobě kopií softwaru nelegálního, a to zejména ve formě kopií jednotlivých počítačových programů nebo ve formě tzv. kompilací, kdy CD nosič obsahuje počítačové programy od více výrobců.

Ze zprávy BSA-IDC (BSA neboli Business Software Alliance je organizace, která se zabývá prosazováním bezpečného a legálního digitálního světa, IDC neboli International Data Corporation je analytická společnost, která zprávu pro BSA vypracovala) o vývoji softwarového pirátství ve světě vyplývá, že zatímco v Evropské Unii se v roce 2007 počet uživatelů nelegálních počítačových programů snížil, v České republice tento počet stagnuje. V českých počítačích je nelegálně nainstalováno 39% softwaru, zatímco v Evropské unii je průměrná míra pirátství 35%, což znamená snížení o jeden procentní bod oproti roku 2006. Celosvětová míra pirátství naopak vzrostla o tři procentní body na 38%. Na základě analýzy vývoje softwarového pirátství v ČR dospěla BSA k závěru, že za jeho stagnaci mohou dva protichůdné trendy. Zatímco v podnicích se daří proti pirátství účinně bojovat a dochází tak k úbytku nelegálního softwaru, což je dáno zejména cílenou osvětou a četnými policejními kontrolami, naopak v domácnostech se jeho užívání nebezpečně rozrůstá.³⁰ Ze srovnání vývoje softwarového pirátství v České republice v posledních čtrnácti letech vyplývá, že se jeho míra snížila o celých 27%, mezi členskými státy Evropské unie zaujímá ČR aktuálně 11. pozici. Celosvětově se nejčastěji nelegálně šíří operační systém Windows a kancelářské balíky (MS Office), grafické programy, antivirové programy a počítačové hry.

Bez zajímavosti není výsledek studie IDC, kterou zveřejnila BSA v lednu 2008 a která uvádí, že snížení tuzemské míry softwarového pirátství v průběhu příštích čtyř let by mohlo posílit český

³⁰ http://w3.bsa.org/czechrepublic/press/newsreleases/2008_05_idc_piracy.cfm

sektor informačních technologií, vytvořit 1194 nových nadprůměrně placených pracovních míst, zvýšit výdaje za informační technologie o 5,6 miliardy korun a posílit tuzemský hrubý domácí produkt o 7,9 miliardy korun.³¹ Takový výsledek by jistě mohl být motivací k tomu, aby státní orgány podnikly důrazné kroky k efektivnějšímu boji se softwarovým pirátstvím, zejména v oblasti vymáhání práv.

6.5 Peer-to-peer síť

Tzv. peer-to-peer síť umožňují zpřístupňování rozmnoženin autorských děl prostřednictvím internetu. První generaci těchto sítí (síť s centralizovaným vyhledávačem) představuje známý Napster, který umožňoval výměnu hudebních souborů ve formátu MP3 a který po soudním sporu ukončil svou činnost v roce 2002. Základem fungování takových sítí je to, že každý uživatel vyčlení na disku svého počítače určitý prostor, ke kterému mohou mít přístup i další uživatelé (pokud jsou oba uzly připojeny k internetu) a kde uloží svoje MP3 soubory. Centralizovaný charakter těchto sítí se projevuje tak, že při dotazu uživatele na určitý MP3 soubor systém zjistí, kde se tento soubor nachází, zkontaktuje uživatele, který jej má na svém disku a pokud je tento připojený k internetu, ihned zkopíruje požadovaný soubor na disk uživatele, který dotaz odeslal. Nejde tedy o čistý typ peer-to-peer sítě, protože zde existuje centrální server, který vytváří a obsahuje seznam všech souborů sdílených koncovými uživateli.³² Dnes se už v praxi tato forma výměnných sítí neuplatňuje. Druhou generací peer-to-peer sítí jsou tzv. síť s decentralizovaným vyhledáváním, kde každý uživatel komunikuje své požadavky přímo ostatním uživatelům sítě, z nichž každý je zároveň vyhledávač v síti. Uživatel hledající konkrétní soubor musí znát adresu alespoň jednoho dalšího uživatele, kterého se dotáže, zda tento hledaný soubor na svém disku má a pokud ne, tak se přes tohoto dalšího uživatele dotaz šíří dál k ostatním uživatelům, dokud není požadovaný soubor nalezen. Potom si dotazující uživatel stáhne požadovaný soubor přímo z disku toho uživatele, který jej má na svém disku uložen. Přitom pouze na několika sousedních uzlech jde dohledat, kdo konkrétní dotaz položil, proto je odhalení identity uživatelů velmi komplikované. Představiteli této generace peer-to-peer sítí jsou například Kazaa, Grokster nebo Morfeus. Existují také síť třetí generace s distribuovaným anonymním ukládáním, které vytvářejí tzv. superuzly, které se chovají jako centrální servery a zajišťují vyhledávací služby a zrychlují činnost sítě. Pro tuto činnost jsou počítače vybírány náhodně, samotní uživatelé o tom

³¹ <http://w3.bsa.org/czechrepublic/press/newsreleases/1-23-2008-Press-Release.cfm>

³² <http://www.ifpicr.cz/?rubrika=1141>

mnohdy ani nevědí. Samotné přenosy souborů jsou potom opět v kompetenci jednotlivých připojených počítačů. Tento způsob používají např. Kazaa, iMesh nebo WinMX.³³

Drtivá většina takto sdílených souborů je sdílána bez souhlasu autora a tedy nelegálně. Každý uživatel peer-to-peer sítě tak už samotným užíváním porušuje autorský zákon, neboť autorská díla prostřednictvím této sítě nejen stahuje (což v případě užití pro osobní potřebu autorský zákon dovoluje, viz § 30), ale zároveň zpřístupňuje i autorská díla, které jsou uloženy v jeho počítači. Vzniká mu tedy autorskoprávní odpovědnost. Sporná je ovšem otázka již zmíněných provozovatelů peer-to-peer sítí, kteří bez dalšího autorskoprávní odpovědnost nenesou, je však možné za určitých okolností použít § 40 odst. 1 písm. f) AZ a domáhat se zákazu poskytování služeb takovými provozovateli, není vyloučeno ani použití ustanovení § 415 ObčZ, které ukládá obecnou povinnost nepůsobit škodu.

6.6 Prostředky právní ochrany autorských práv v České republice

Byla-li práva autora porušena neoprávněným užitím jeho díla, má právo domáhat se nápravy a osobě, která se takového jednání dopustila, tak může vzniknout soukromoprávní, trestněprávní nebo správněprávní odpovědnost.

6.6.1 Soukromoprávní ochrana

Soukromoprávní prostředky ochrany zakotvuje autorský zákon v § 40, který obsahuje demonstrativní výčet žalobních nároků, které autorovi vznikají vůči osobě, která neoprávněně zasáhla do jeho autorského práva nebo je ohrozila. Tyto nároky lze uplatnit jak samostatně, tak vedle sebe.

Ustanovení § 40 odst. 1 písm. a) zakotvuje autorův nárok na určení autorství.

Demonstrativní výčet tzv. negativních neboli zdržovacích nároků obsahuje § 40 odst. 1 písm. b) AZ. Negativní nárok může autor uplatnit, pouze pokud rušení práva trvá, nebo hrozí, že započne, nebo že se bude opakovat. Podle tohoto ustanovení se autor může domáhat jak nároků z porušení (např. zákaz neoprávněné výroby), tak z ohrožení práva (zákaz neoprávněné propagace).

³³ <http://www.ifpicr.cz/?rubrika=1141>

Ustanovení § 40 odst. 1 písm. c) AZ zakotvuje informační nárok autora na údaje, které potřebuje k ochraně před zásahy do svých práv. Nárok autora na informace ve vztahu k celním orgánům a orgánům vykonávajícím státní statistickou službu upravuje § 42 AZ.

Tzv. odstraňovací nárok autora je upraven v § 40 odst. 1 písm. d). Jeho účelem je odstranění následků zásahu do autorova práva, podmínkou jeho uplatnění je existence protiprávního stavu.

Nárok na přiměřené zadostiučinění neboli satisfakci podle § 40 odst. 1 písm. e) může autor uplatnit, pokud mu byla způsobena nemajetková újma. Takové zadostiučinění může mít formu omluvy nebo zadostiučinění v penězích, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím. Při určení výše peněžitého zadostiučinění soud přihlédne zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do autorova práva došlo.

Zvláštní záporní nárok je upraven v § 40 odst. 1 písm. f) a to proti poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.

Autor má také nárok na zveřejnění rozsudku, pokud bylo jeho návrhu vyhověno, a to na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl (§ 40 odst. 3)

Právo na náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení se řídí předpisy občanského práva, zákon tento nárok autora stanoví jen z důvodu právní jistoty, uplatnil by se i bez této odkazovací normy (§ 40 odst. 4).

Speciální skutkové podstaty porušení autorských práv jsou upraveny v § 43 až § 45 AZ, ve kterých se stanoví, že do autorského práva neoprávněně zasahuje také ten, kdo obchází technické prostředky ochrany autorských práv, kdo odstraňuje informace o správě práv k dílu nebo kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy již použitých po právu jiným autorem pro dílo téhož druhu, pokud je toto schopné vyvolat nebezpečí záměny obou děl.

6.6.2 Trestněprávní ochrana

Zákon č. 140/1961 Sb. (trestní zákon) zakotvuje v § 152 trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi. Podle tohoto ustanovení ten, kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu,

zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pokud takovým činem získá značný majetkový prospěch nebo se takového činu dopustí ve značném rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Jde o tzv. blanketní normu, která odkazuje na autorský zákon a další předpisy jej provádějící. Skutek, kterým byl takový trestný čin dokonán nebo kterým se pachatel alespoň o jeho dokonání pokusil, je vždy zároveň i zásahem do soukromého subjektivního práva autora a tak pachateli vzniká také soukromoprávní odpovědnost za zásah do tohoto práva.³⁴

6.6.3 Správněprávní ochrana

Novelou autorského zákona č. 216/2006 byla do autorského zákona nově vtělena úprava přestupků a jiných správních deliktů a zároveň došlo ke zrušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích. Nová úprava přestupků na poli autorského práva v § 105a stanoví, že fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový nebo zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi, že neoprávněně zasahuje do práva autorského podle § 43 a § 44 (viz výše) nebo že jako obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, nesplní oznamovací povinnost podle § 24 odst. 6. V odst. 2 jsou pak stanoveny výše pokut za tyto přestupky. V § 105b je vyjádřena odpovědnost za tatáž jednání pro právnické a podnikající fyzické osoby, včetně stanovení pokut za takové správní delikty.

³⁴ Telec, I., Tůma, P.: Přehled práva duševního vlastnictví. Díl 2. Česká právní ochrana. Brno, Doplněk, 2006, s. 77

7. MEZINÁRODNÍ ÚPRAVA AUTORSKÉHO PRÁVA

7.1 *Obecná charakteristika a důvody mezinárodní úpravy*

Svět prošel v posledních několika desetiletích rapidním vývojem a to téměř ve všech oblastech společenského života. Práva k duševnímu vlastnictví a mezi nimi i právo autorské nejsou výjimkou a staly se tak celosvětově diskutovanou problematikou. V posledních letech probíhající transformace práv duševního vlastnictví včlenila tato práva do hlavní agendy národní i mezinárodní politiky. Příčinou zvýšení důležitosti práv duševního vlastnictví je v první řadě přeměna ekonomik z industriálních na informační, ale práva duševního vlastnictví se zároveň dostávají do úzké vazby na mnoho oborů, zejména na mezinárodní obchod, ale též na životní prostředí, kulturu, sociální rozvoj atd.³⁵

Došlo k rychlému rozvoji technologických prostředků globální komunikace, která umožňuje téměř neomezený přístup k výsledkům tvůrčí duševní činnosti, je tedy pochopitelné, že se objevila snaha o sjednocení právní úpravy těchto vztahů na mezinárodní úrovni. K tomu došlo zejména smlouvami WIPO a dohodou TRIPS.

7.2 *Smlouvy WIPO*

Primárním mezinárodním fórem ochrany práv duševního vlastnictví je Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO – World Intellectual Property Organisation). Ta vznikla v roce 1967 a v současnosti spravuje dvacet tři mezinárodních smluv týkajících se práva duševního vlastnictví a je mimo jiné zdrojem normotvorby, tedy sjednávání mezinárodních smluv.³⁶ Ze smluv spravovaných WIPO jsou pro autorské právo nejvýznamnější 4 úmluvy, o kterých pojednám v následujících odstavcích.

Nejprve krátce o nejstarší z nich, o úmluvě Bernské. **Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl** z roku 1886 je základním mezinárodním dokumentem upravujícím oblast autorského práva. Je založena na zásadě teritoriality, podle které se ochrana práv duševního vlastnictví řídí vždy úpravou státu, ve kterém se taková ochrana uplatňuje. Mimo jiné stanoví

³⁵ Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO. Praha, Linde Praha, 2004, s. 19

³⁶ Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO. Praha, Linde Praha, 2004, s. 23 a 24

dobu ochrany autorského práva a to po dobu autorova života a 50 let po jeho smrti, zakotvuje automatickou ochranu bez nutnosti formální registrace a také ochranu literárního, vědeckého a uměleckého díla bez ohledu na jeho formu a způsob vyjádření. V oblasti právní regulace autorského práva se jedná o velmi významný dokument, který se jako první pokusil o harmonizaci národních úprav států, které se staly členy této úmluvy, ve smyslu stanovení minimálního standardu ochrany práv autorů k jejich literárním a uměleckým dílům.

Další významnou úmluvou je **Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a televizních a rozhlasových organizací**, která byla uzavřena v Římě v roce 1961, která na minimální úrovni upravuje majetková práva výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních vysílatelů.

V současnosti je nejvýznamnějším dokumentem WIPO tzv. Digitální agenda. Jedná se o pracovní plán činností WIPO, jehož obsah bych shrnula do konstatování, že se jedná o přehled oblastí, kde v důsledku vývoje informačních technologií bude nutné k ochraně práv duševního vlastnictví přijmout určitá opatření. Blíže je nutno zmínit bod č. 2, ve kterém si WIPO klade za cíl vstup Internetových úmluv WIPO v platnost. K tomuto došlo v roce 2002 a to i pro Českou republiku.

Internetovými úmluvami se rozumí **Smlouva WIPO o právu autorském (WCT)** a **Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT)**. Cílem těchto úmluv je úprava ochrany autorských práv a práv souvisejících v podmínkách elektronického přenosu dat a informací, tedy v digitálním prostředí (takovým digitálním prostředím se rozumí zejména prostředí internetu, odtud název pro obě úmluvy). Hlavním přínosem internetových úmluv je to, že nově přiznávají právo na užití díla, výkonu a zvukového záznamu v digitálním prostředí, přičemž pouhé provozování hmotného zařízení k umožnění nebo uskutečnění sdělování díla (tedy např. provozování internetu) není samo o sobě sdělováním díla veřejnosti (čl. 8 WCT a čl. 10 a 14 WPPT ve spojení s čl. 8 společných prohlášení k čl. 8 WCT).³⁷ Z dalších významných ustanovení můžeme vyzdvihnout čl. 5 WPPT, který upravuje osobnostní práva výkonných umělců, a čl. 6 odst. 2 WCT a čl. 8 odst. 2 a 12 odst. 2 WPPT, které v rámci úpravy práva autorů na rozšiřování originálů nebo rozmnoženin svých děl upravují institut vyčerpání práv, když stanoví, že státům jako členům smlouvy nijak neomezuje možnost stanovení podmínek, za nichž dojde k vyčerpání uvedeného práva na rozšiřování po prvním

³⁷ Dobřichovský, T.: *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO*. Praha, Linde Praha, 2004, s. 51

převodu vlastnictví k originálu nebo rozmnoženině díla, zaznamenanému výkonu nebo zvukovému záznamu.

7.3 Dohoda TRIPS

Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property - zkráceně TRIPS) je jednou z příloh Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO) a také jednou z nejpřínosnějších mezinárodních úprav autorského práva. Jejím cílem je ochrana práv duševního vlastnictví, tentokrát zejména s ohledem na co nejhladší průběh mezinárodního obchodu. TRIPS odkazuje na revidovanou Bernskou úmluvu (RÚB), ale také ji doplňuje některými vlastními normami tam, kde vyvstala potřeba ustanovení RÚB rozšířit, případně výslovněji vyjádřit. Zde je ale důležité doplnit, že čl. 6 bis RÚB je z inkorporace do TRIPS vyjmut, takže TRIPS nezavazuje strany dohody k ochraně morálních (osobnostních) práv autorů. Takto se do této dohody promítly rozdíly mezi kontinentálním a angloamerickým (copyrightovým) pojetím autorského práva, o tuto výjimku se totiž zasadily USA, které morální práva autorům nepřiznávají. Nově TRIPS na mezinárodní úrovni zavádí právo na ochranu počítačových programů, a to bez ohledu na podmínku autorskoprávní individuality, podobně upravuje i právo na ochranu databází.

Zřejmě nejvýznamnějším přínosem TRIPS ale zůstává úprava vynucování práv duševního vlastnictví, která na rozdíl od předchozích mezinárodních úprav důrazně požaduje na vládách členských států, aby zajistily důsledné vynucování těchto práv a aby stanovily dostatečně tvrdé sankce.

Na závěr této kapitoly tedy už jen krátké shrnutí nejvýznamnějších mezinárodních autorskoprávních úmluv, kterých je Česká republika členem:

- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO)
- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl (ve znění pařížské revize z r. 1971)
- Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS)
- Smlouva WIPO o právu autorském
- Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech

8. EVROPSKÁ ÚPRAVA AUTORSKÉHO PRÁVA

8.1 *Obecná charakteristika evropské úpravy*

Vstupem do Evropské unie v roce 2004 se Česká republika stala součástí nadnárodního společenství, jehož prioritou bylo od počátku vytvoření společného trhu, ve kterém je zaručen volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu, a tedy překonání územní omezenosti národních trhů jednotlivých členských států. Ovšem taková teritoriální omezenost je pro autorské právo typická, a tak Evropská unie usiluje o sblížení (harmonizaci) národních autorskoprávních předpisů jednotlivých členských států a vytvoření prostoru, kde nebudou významné rozdíly v ochraně autorských práv. Takovým sblíčováním se zabrání tomu, aby došlo k omezení volného pohybu služeb a výrobků zahrnujících duševní vlastnictví a přispěje k tomu, aby si Evropská unie udržela a nejlépe i posílila své ekonomické postavení v globální hospodářské soutěži. A toho lze bezesporu dosáhnout zejména tak, že bude maximálně podporovat tvůrce nehmotných statků z členských zemí tím, že harmonizuje autorskoprávní předpisy, které se v jednotlivých členských státech často podstatně liší, a poskytne tím tvůrcům přiměřenou právní ochranu v celé Evropské unii. Takové sblížování je ovšem poměrně komplikovaný proces, zvážíme-li, že v Evropě se uplatňuje nejen kontinentální systém autorského práva, ale také copyrightový systém, a to ve Velké Británii a Irsku. Harmonizace proto musí probíhat tak, aby změny byly včlenitelné do obou systémů a aby zároveň nezaostávaly za technickým pokrokem posledních let.³⁸ I proto jsou hlavním nástrojem sblížování autorskoprávních předpisů směrnice, které jsou závazné pouze co do výsledku, kterého jimi má být dosaženo, přitom způsob, jakým mají ustanovení směrnic implementovat do svých národních právních řádů, ponechávají na členských státech (stanoví pouze závaznou lhůtu, do které musí stát směrnicí implementovat).

Právo Evropských společenství ale neharmonizuje autorské právo jako celek, ale pouze částečně, nakolik je harmonizace určitých národních předpisů potřebná ke zdokonalení funkce společného trhu. Proto se harmonizace netýká morálních (osobnostních) práv autorských. Středem pozornosti harmonizačního úsilí jsou tedy majetková práva, zejména právo na rozmnožování děl, na šíření, na sdělování veřejnosti, na pronájem a půjčování a na slušné vypořádání.³⁹

Nyní je evropská úprava autorského práva ztělesněna těmito směrnicemi:

³⁸ <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0104/0104283.html>, Dagmar Hartmanová: Komentář ke Směrnici 2001/29/ES

³⁹ Svoboda, P.: Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva. Praha, Nakladatelství Karolinum, 2001, s. 83

- Směrnicí Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů
- Směrnicí Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování, jakož i o některých právech příbuzných právu autorskému v oblasti duševního vlastnictví
- Směrnicí Rady 93/83/EHS o koordinaci určitých pravidel týkajících se práva autorského a práv příbuzných v oblasti satelitního vysílání a dalšího přenosu kabelem
- Směrnicí Rady 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a některých příbuzných práv
- Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES o právní ochraně databází
- Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES o právu autora na odměnu z opětovného prodeje originálu uměleckého díla (tzv. Resale směrnice)
- Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice)
- Směrnicí 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví

Je nezbytné také zmínit směrnice, které se netýkají přímo a pouze autorského práva, ale s autorským právem úzce souvisejí, jsou jimi tedy následující:

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/84/ES o právní ochraně služeb založených na podmíněném přístupu nebo na něm spočívajících (tzv. směrnice o podmíněném přístupu), která chrání oprávněné poskytovatele služeb (např. internetu) před těmi, kdo tak činí neoprávněně, čímž zajišťuje šíření informačních technologií⁴⁰
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES o zásadách Společenství pro elektronické podpisy
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/31/ES o některých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (tzv. směrnice o elektronickém obchodu), která za stanovených podmínek vylučuje odpovědnost poskytovatele služeb za přenášený obsah

⁴⁰ Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO. Praha, Linde Praha, 2004, s. 55

Z hlediska dopadu na autorskoprávní ochranu děl na komunitární úrovni se dá říci, že nejvýznamnější je tzv. Informační směrnice a Resale směrnice, je proto na místě o nich pojednat o něco podrobněji.

8.2 Informační směrnice

Informační směrnice je důležitým krokem k posílení ochrany autorského práva v Evropské unii. Jejím přijetím splnila Evropská unie závazky vyplývající ze Smlouvy WIPO o autorském právu a Smlouvy WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech (tzv. internetové úmluvy). Při tvorbě Informační směrnice se nejvíce diskutovalo znění článku 5, který upravuje výjimky a omezení z práv přiznaných směrnici. Je logické, že právě takové výjimky a omezení byly předmětem značných sporů mezi tvůrci jako nositeli práv na straně jedné a uživateli a poskytovateli služeb na straně druhé.

V tomto článku stanoví směrnice jednu obligatorní výjimku z práva na rozmnožování pro tzv. technologické rozmnoženiny, tedy pro krátkodobé nebo příležitostné úkony rozmnožení, které tvoří nedílnou část technologického procesu a jejichž výhradním účelem je umožnit přenos v rámci sítě mezi třetími stranami uskutečněný zprostředkovatelem nebo oprávněné užití díla nebo jiného předmětu ochrany a které nemají samostatný hospodářský význam (nezbytné jsou takové technologické rozmnoženiny při užití např. internetu). V odst. 2 článku 5 pak Směrnice vyjmenovává jednotlivé fakultativní výjimky a omezení.

Je třeba zmínit důležité ustanovení čl. 5 odst. 3 písm. o), které stanoví, že členské státy mohou stanovit výjimky nebo omezení z práv na rozmnožování a sdělování veřejnosti v případě užití v určitých jiných případech menšího významu, pokud již v rámci vnitrostátních právních předpisů existují výjimky nebo omezení, za předpokladu, že se tyto případy týkají pouze analogových užití a nenarušují volný pohyb zboží a služeb v rámci Společenství, aniž jsou tím dotčeny jiné výjimky a omezení uvedené v tomto článku. Z uvedeného znění čl. 5 tedy vyplývá, že v členských státech mohou přetrvat i výjimky, které jdou nad rámec ustanovení tohoto článku. Nelze však rozšiřovat výjimky a omezení výslovně upravená v ostatních ustanoveních článku 5 směrnice.⁴¹

⁴¹ <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0104/0104283.html>, Dagmar Hartmanová: Komentář ke Směrnici 2001/29/ES

Informační směrnice zakotvuje také ochranu technologických prostředků, které jsou určeny k tomu, aby zabraňovaly nedovoleným užitím děl nebo jiných předmětů ochrany, a stanoví členským státům povinnost, aby poskytly odpovídající právní ochranu před obcházením takových prostředků. Dále zmiňuje zakotvení úpravy práva na užití díla, výkonu, zvukového záznamu, prvotního záznamu filmu a vysílání v digitálním prostředí, zejména v prostředí internetu, úpravy sankcí a nápravných prostředků a také úpravy vyčerpání práv u nehmotných způsobů užití díla. Informační směrnice poprvé zavádí tzv. komunitární vyčerpání práva na rozšiřování díla při prvním převodu vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla v Evropském společenství, který je uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem, toto ustanovení se promítá do znění § 14 odst. 2 českého autorského zákona. Takové vyčerpání práva se ovšem týká pouze sdělování díla veřejnosti v hmotné podobě, vyčerpání práv při sdělování v nehmotné podobě Informační směrnice v čl. 3 vylučuje. Otázka vyčerpání práva tak nevyvstává zejména u služeb online. Je pravděpodobné, že otázka vyčerpání práva na způsoby užití díla v nehmotné podobě bude v budoucnu hojně diskutována a s ohledem na vývoj technologií se domnívám, že není vyloučeno, že se tato úprava dokonce změní.

8.3 Resale směrnice

Je vhodné se alespoň krátce zmínit také o tzv. Resale směrnici, která se vztahuje na prodej originálů uměleckých autorských děl. Autorovi podle této směrnice náleží odměna při opětovném prodeji takového originálu uměleckého díla (tzv. droit de suite), čímž je mu zaručen podíl na hospodářském úspěchu originálu jeho uměleckého díla. Právo na opětný prodej se podle čl. 2 Směrnice vztahuje na všechny úkony opětného prodeje, jehož se účastní prodávající, kupující nebo zprostředkovatel profesionálního zástupce trhu s uměleckými díly, například aukční síň, umělecká galerie a obecně jakýkoli obchodník s uměleckými díly. Směrnice ukládá členským státům povinnost stanovit minimální prodejní cenu, od které jsou prodeje autorského díla předmětem práva na opětný prodej, a zároveň zakazuje státům překročit cenu 3000 EUR. Česká republika zvolila jako minimální prodejní cenu částku 1500 EUR. Směrnice bere ohled také na zvláštní postavení uměleckých galerií, které získávají umělecká díla přímo od autorů, a dovoluje členským státům vyjmout z práva na opětný prodej takový prodej děl, který se uskuteční do tří let od jejich získání od autora, ovšem prodejní cena nesmí přesáhnout 10 000 EUR. Česká republika této možnosti využila a zakotvila tuto výjimku v § 24 odst. 4 AZ.

Ochrana podle Resale směrnice přesahuje současnou mezinárodněprávní ochranu podle čl. 14 ter Revidované Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl, který stanoví, že právo na opětný prodej lze získat jen tehdy, jestliže ji připouští právní řád státu, jehož je autor příslušníkem, a to v rozsahu, v jakém to dovoluje právní řád státu, ve kterém se tato ochrana uplatňuje. Z uvedeného článku tedy vyplývá, že se jedná o nepovinné právo podléhající pravidlu vzájemnosti. Povinná ochrana droit de suite podle Resale směrnice je tak významným přínosem k ochraně autorů uměleckých děl a odpovídá zásadě nediskriminace na základě státní příslušnosti, jako jedné ze základních zásad zakotvených ve Smlouvě o založení Evropského společenství.

9. ZÁVĚR

Jedním z cílů této diplomové práce bylo nastínit, proč a jakými způsoby dochází k tak rozšířenému porušování autorských práv. Doufám, že se mi základní fakta podařilo vystihnout a závěrem bych se ráda zamyslela nad tím, jak tomuto trendu čelit, aby byli autoři proti takovému porušování více chráněni a zároveň aby neutrpěly zájmy uživatelů autorských děl. Domnívám se, že základem je zvýšit úroveň vymáhání autorských práv a práv k duševnímu vlastnictví obecně, která je v České republice velice nízká, kritizována je zejména neschopnost českých orgánů účinně zakročit proti prodeji pirátských děl na všemožných tržnicích, zejména v příhraničí. Je nutné klást důraz na odbornost jednotlivých orgánů a jejich koordinaci. Ovšem problém netkví jen v nedostacích státního aparátu, je nezbytné, aby s problematikou autorských práv byla seznamována i veřejnost a aby se celkově změnil její postoj k porušování autorských práv, které řada lidí jako problém vůbec nevnímá.

Co se týká vývoje autorského práva obecně, myslím, že stojí před velkou výzvou. S působením moderních informačních technologií, které mají člověku zjednodušit život, je i porušování autorských práv stále jednodušší a objevují se nové způsoby takového porušování. Právo se takovým změnám musí neustále přizpůsobovat a pružně na ně reagovat, což klade na zákonodárce i odbornou veřejnost nemalé nároky. Je ale nutno uznat, že právo technologickému vývoji nemůže nikdy stačit, proto souhlasím s názorem, že v budoucnu bude důležité tam, kde je to možné, více využít tzv. technické prostředky ochrany, které jsou schopny zabránit užití děl v rozporu se zákonem.

Ovšem neměli bychom zapomínat na přínosy takových informačních technologií, které můžou najít uplatnění například při správě autorských práv a být tak ochraně autorského práva naopak ku prospěchu.

Je důležité také poznamenat, že se kontinentální systém autorského práva v budoucnu pravděpodobně výrazně změní, a to pod vlivem angloamerického, copyrightového systému práva. Nesporný je vliv USA jako nejsilnější ekonomiky světa a také nutnost hledání kompromisu na půdě Evropské unie, kde existuje vedle většinového kontinentálního systému také copyrightový systém ve Velké Británii a Irsku, jak už bylo uvedeno výše. Bude zajímavé sledovat, jak se všechny tyto změny v našem autorském právu projeví.

10. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Literatura:

- Knappová M., Švestka J. a kolektiv: Občanské právo hmotné 3. Praha, ASPI, 2002
- Telec, I., Tůma, P.: Autorský zákon, komentář. Praha, C. H. Beck, 2007
- Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví. Díl 1. Lidskoprávní základy. Licenční smlouva. Brno, Doplněk, 2007
- Telec, I., Tůma, P.: Přehled práva duševního vlastnictví. Díl 2. Česká právní ochrana. Brno, Doplněk, 2006
- Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon, komentář. Praha, Linde Praha, 2005
- Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO. Praha, Linde Praha, 2004
- Svoboda, P.: Vliv autorskoprávní teritoriality na vývoj evropského práva. Praha, Nakladatelství Karolinum, 2001
- Důvodová zpráva k zákonu č. 121/2000 Sb., autorský zákon
- Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění autorský zákon (č. 216/2006)

Právní předpisy:

- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých zákonů (tiskový zákon)
- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl

- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském
- Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví – TRIPS
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES o právu autora na odměnu z opětovného prodeje originálu uměleckého díla (tzv. Resale směrnice)

Webové stránky:

- <http://knihovna.nkp.cz>
- www.cpufilm.cz
- www.ifpier.cz
- www.bsa.org
- www.epravo.cz
- www.mpo.cz
- www.mkcr.cz
- <http://eur-lex.europa.eu>
- www.osa.cz
- www.dilia.cz
- www.intergram.cz
- www.ooas.cz
- www.gestor.cz
- www.oaza.eu